

ՅԱԿՈՒ ՄԻՔՍԷԼԵՆ

Երբ բնագոր կը խօսի

Անցեալ շաբաթ մեր Ազգային Ժողովին մէջ դաստիարակող առիթ ստեղծեց որ վաղուց գրել ուզածս թուղթին յանձնեմ:

Աճխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր խորհրդարան գոյութիւն ունի, ինչ անուով ալ կոչուի ան՝ Փարլըման, Քոնկրետ, Ազգային Ժողով, թէ այլ, որոշուած իշխանութիւն, որ տեսալ երկիրն ժողովուրդը կը ներկայացնէ, կազմուած ըլլալու է հասընտիր մարդոցմով, որոնք իրենց մասնագիտական բացառիկ յատկանիւններով, վաստակով եւ նկարագրով յարգուած ու շահած ըլլալու են ժողովուրդին վստահութիւնը, որ իրենց տուած է իր ձայնը եւ իրենք ձեռով մը դարձած են խօսակողը գիրենք ընտրողներուն:

Ընտրեալ երեսփոխանը, կամ դասգամաւորը թարգմանիչը ըլլալու է ժողովուրդի փափաքներուն, երազանքներուն, առաջարկներուն, բողոքներուն եւ թեւտեւեմէն ակնկալիքներուն, այնպէս որ ոտէն անձի չի վստահուիր այսօրու լուրջ առաջնութիւն, ճիշդ ասոր համար ալ ընտրեալը թէ՛ տե՛ս է անձն ճի՛շդ ի գործ դնէ, զինք ընտրողները յուսախաբ չընելու:

Սակայն որքանով իրականութիւն կը դառնայ այս տեսութիւնը, այդ ալ ուրիշ հարց է. ոչ միայն ուրիշ հարց, այլեւ իսկական աղէտ, երբ երեսփոխանը չի յաջողիր ինքզինքն ակնկալուած բարձունքին վրայ դրածուել եւ թոյլ կու տայ այնպիսի արարներ, որոնք յարմար են միայն փողոցային դաստիարակներուն...

Գրեմանսով յաճախ կը ցուցադրուին զանազան երկիրներու խորհրդարաններուն մէջ երեսփոխաններու զգուշացումը, ձեռնով-ոտով կռիւները, իրարու երեսին ջուր սրկելը, իրարու վրայ աթոռ նետելը, որուն հետեւանով շատիկ ու բաճկոն կը դասառնուի ու փք-բերան կ'արհիւնի, եւ այս բոլորը՝ խորհրդարանի նախագահին մուտքի հարուածներով կարգադրուած իրարու ի գուր արձակուած կոչերուն զուգահեռ:

Կը դիտեմ այս տեսարաններն ու կը զարմանամ, ինչպէ՞ս փողոցային աստիճանի կիջնէ ժողովուրդին ներկայացուցիչը:

Երեւի մարդ որքան ալ մեծնայ եւ զարգանայ ու վկայականներու սիրանայ, իր մէջի կենդանական բնագոր կը ֆողածածկուի, բայց չ'անհետանար ու որոշ առիթներով դուրս կը գցէ իր գլուխը, երբ իր կիրքերու սանձը ձեռքէ կ'ելլէ եւ մարդը զայն կառավարելու ի վիճակի չ'ըլլար: Դէպէ՞ն էս, երբ վերադառնայ իր նախկին վիճակին, կրնայ զղջալ ըրածին համար, սակայն արդէն ուշ կ'ըլլայ:

Այդ կենդանական բնագոր երբեմն կրնայ զազանայինի հասնիլ, ինչպէս դաստիարակող ու դեռ կը շարունակէ դաստիարակող ԻՊ-ականներու դարազային, ուր, ինչ-ինչ ազդեցութիւններու տակ, մարդը լիւր ձեւափոխուած էր ու դարձած անասուն:

Աճխարհը երթալով ազատ խօսքի ջատագովը կը դառնայ, առանց նկատելու որ չ'արաւաւուած ազատ խօսքը սանձարձակութեան կը տանի ու անոր ալ հետեւանք կրնայ շատ ողբերգական ըլլալ: Երեւի խօսքի ազատութեան զուգահեռ, որոշ մարդիկ շարժումի ալ ազատութեան կողմնակից են, մասնաւոր ձեռներու ու ոտներու:

Ամէն դարազային, մեր մօտ դաստիարակող, բարդասած ուրիշ տեղեր դաստիարակողներուն, շատ չ'ընչին է, ասով համոզեմ, մէջ մըն ալ կրկնուելու չէ: Ամօք ըստուած բանը կայ, չէ՞: Զարգացող ժողովուրդի մը յարիչ չէ այս վարուելակերպը:

Ես կը կարծեմ, որ ընտրողը եթէ կողմնակի ազդեցութիւններէ անկախ, գիտնայ ճիշդ մարդուն տալ իր ձայնը, այսօրուսի սխուր միջադէպէր չեն դաստիարակողները:

Գիտաժողով եւ մրցանակների հանձնում

«Արմինյն Միրոր-Սփեկթէյթրի» 85-ամյակի առթիվ

Առաջիկա նոյեմբերի 2-3-ին մեր գործընկեր, ՌԱԿ մամուլի ընթացիկ անդամ, Միացյալ Նահանգներում 1932-ին հիմնադրված անգլերեն լեզվով հայկական առաջին՝ «Արմինյն Միրոր-Սփեկթէյթր» շաբաթաթերթը, որից բազում լուրեր է հրատարակում «Ազգը» ամեն շաբաթ, նշելու է հիմնադրման 85-ամյակը: Այդ առթիվ միջազգային մամուլում հայկական հարցերի արծարծման վերաբերյալ սիմպոզիում է կազմակերպված, որին մասնակցելու են «Ինդիփենդենս» թերթի Մերձավոր Արեւելի մասնական թղթակից, յոթ անգամ «British Press Awards»-ի «Տարվա լրագրող» դասակարգված կոչման արժանացած Ռոբերտ Ֆիսքը, գրող, «Alternative Radio»-ի հիմնադիր եւ սեփականատեր Մայքլ Գրեյնը:

Եւրոպայի Պարսամյանը, «Էկոնոմիկս» դարբերականի թուրքալից նախկին թղթակից, այժմ «Diken» եւ «Al Monitor» թերթերի սյունակագիր՝ Ամբերիկ Զամանը եւ «The Weekly Standard» շաբաթաթերթի ավագ խմբագիր, «Պուլիցեր» մրցանակի հավակնորդ Ֆիլիպ Թերթլանը:

«Լրագրությունը եւ սուս լուրերը: Հայոց ցեղասպանությունը եւ Ղարաբաղը»

ընդհանուր թեմայի շուրջ բանավեճը նոյեմբերի 2-ին կայանալու է Ուելսի ֆուլթոն դահլիճում: Բանավեճը վարելու է «Արմինյն Միրոր-Սփեկթէյթրի» խմբագիր օգնական Արամ Արմուրը:

Հաջորդ օրը՝ նոյեմբերի 3-ին, տեղի է ունենալու գալա-ընդունելություն եւ համերգ Բոստոնի «Մարիոս-Սիուսոն» հյուրանոցում, որի ընթացքում մրցանակների են արժանանալու Ռոբերտ Ֆիսքը, Ամբերիկ Զամանը եւ Դեյվիդ Պարսամյանը: Հանդիսությունը վարելու է Հարվարդի մարդասիրական նախաձեռնության խորագրված ուսումնական ծրագրի ղեկավար Անահիս Լահիկյանը:

Ս. Ծ.

Բերձորի «Վահան Թեֆեյան» դպրոցն արդեն ունի նորոգված դասարան

Շուրջ 10 տարի է, ինչ Ամերիկայի եւ Կանադայի Թեֆեյան Մշակութային Միությունը Արցախի Զաւաթաղի Երզնի Բերձոր ֆաղափ Վահան Թեֆեյանի անվան N-1 միջնակարգ դպրոցում իրականացնում է «Ուսուցիչ մը հովանավոր» ծրագիրը, որի շարունակականությունը հնարավոր է դառնում սփյուռքի մեր հայրենակից թեֆեյանցիների մասնակցությամբ թե՛ անհատապէս, եւ թե՛ ընթացիկների ու կազմակերպությունների կամավոր օգնությամբ:

Ծրագրի նպատակն է գործնականորեն՝ բարոյապէս եւ նյութապէս խրախուսել ուսուցիչներին՝ իրենց սֆնազան աշխատանքի համար, ինչպէս նաեւ բարձրացնել ուսուցչի վարկանիւշը, դերն ու նշանակությունը հասարակության մէջ, քանզի հենց նրա ուսերին է ծանրանում վաղվա ֆաղափացուն կրթելու եւ դաստիարակելու բարդ ու դաստիարակող գործը:

Բերձորի Վահան Թեֆեյանի անվան միջնակարգ դպրոցի ուսուցիչները միշտ լավատեսությամբ են նայում աղագային,

խոսանալով փոխանցել ֆոնդի ներկայացուցիչներին:

Ներկայեւրդ հայտնեցին իրենց շնորհակալական խոսքը, իսկ դպրոցի Երզնի Զաւաթաղի Անի Դավթյանը, որն այսօր արդեն դպրոցում դասավանդում է հայոց լեզու եւ հայ գրականություն, օրն ավելի հիշատակ դարձնելու համար կազմակերպել էր գեղեցիկ դաս-միջոցառում նվիրված Համո Սահյանին: Դպրոցի մէջ այլ Երզնի Զաւաթաղի Ֆիլիպ Թերթլանը եւ միջոցառումը անփոփոց Ալեքսանդր Դեֆիլյանի «Հայրենական» երգի գեղեցիկ կատարմամբ: Հայոց լեզվի եւ գրականության հիմնանորոգված այս դասաստեղծական դարբերաբար կանցկացվեց հայ գրողներին նվիրված դաս-միջոցառումներ:

Այնուհետեւ ավագ դպրոցի աւակերտների խնդրանքով Արցախ Զոդանյանին ինստիտուտի սեփական Վարուժան Սիրադեանը անցկացրեց դաս՝ նվիրված Արցախ Զոդանյանին: Բանախոսը ներկայացրեց Արցախ Զոդանյանի կյանքն ու գրական, մշակութային եւ ազգային գործունեությունը: 11-րդ դասարանի աւակերտների Հասմիկ Հովսեփյանը ներկայացրեց հայ անվանի մեծերի խոսքերը նվիրված Արցախ Զոդանյանին, իսկ 12-րդ դասարանի աւակերտների Լուսինե Դանիելյանը արեւմտահայերենով արտասանեց հեղինակի ստեղծագործություններից:

Վարուժան Սիրադեանը հաճելիորեն զարմացած էր, որ դպրոցի աւակերտներն Արցախ Զոդանյանի մասին այդքան տեղեկացված էին: Հյուրը Երջնի դպրոցում, ծանոթացավ դպրոցի կառուցվածքին եւ դասարաններին:

Հագեցած օրը եզրափակվեց դպրոցի սեփական Անահիս Զոդանյանի ելույթով, որն ընդգծեց. «Դպրոցի հիմնանորոգման խնդիրը մնում էր հրատարակել, եւ դպրոցի աւակերտները եւս արժանի են ուսանել բարձր կրթական միջավայրում: Տարիներ շարունակ անլուծելի համարվող այս հարցին առաջինն արձագանքեց ԹՄՄ Հայաստանի գրասենյակի ներկայացուցիչ Գայանե Մուրադյանը, ում ջանքերի շնորհիվ էլ հարցը լայն արձագանք ստացավ սփյուռքում: Որովհետեւ դպրոցի վերանորոգումը իրականացնելու ֆայլ առ ֆայլ: Առաջին ֆայլի հեղինակը Մոնթրէալի Թեֆեյան Մշակութային Միութեան Սարո Արմէն Մանուկեան ֆոնդն էր, եւ լիազորուած էր, որ այն կունենա իր սրամաքանակական շարունակությունը: Այսօր արդեն կան հովանավորներ, ովքեր ցանկություն են հայտնել իրականություն դարձնել մյուս դասարանների նորոգումը»:

Այսօրուսի, հոյս ունենալով, որ ծրագիրը կլինի շարունակական եւ մի օր կիրականանա դպրոցի աւակերտների եւ ուսուցիչների երազանքը՝ դպրոցը տեսնել նորոգված, հարմարավէտ եւ լուսավոր:

խաղաղության երազանքով աղբյուրով՝ աղագուցում, որ արժանի են ուսուցիչ լինելու բարձր կոչմանը, քանզի նրանք անմնացորդ նվիրված են իրենց գործին՝ անստեղծ զոհողութեամբ զոհում առկա բոլոր խնդիրներն ու դժվարությունները:

Այս տարի էլ ծրագրի Երզնի Զաւաթաղի միջոցով կրկին հյուրընկալեց Հայաստանում Ամերիկայի եւ Կանադայի ԹՄՄ ներկայացուցիչ Գայանե Մուրադյանին եւ Փարիզի Արցախ Զոդանյան ինստիտուտի սեփական Վարուժան Սիրադեանին:

Այցելության խորհուրդը երկակի էր՝ «Ուսուցիչ մը հովանավոր» ծրագիրը, եւ Մոնթրէալի Թեֆեյան Մշակութային Միութեան Սարո Արմէն Մանուկեան ֆոնդի օժանդակութեամբ հիմնանորոգված դասարանի բացման արարողությունը:

Այցելության առաջին մասում ուսուցիչները շնորհակալություն հայտնեցին մնացած վերաբերմունքի համար եւ մեծ երախտով ընդունեցին իրենց հայրենակիցների նվերները, որոնք հավաքվել էին

թեֆեյանցիների նվիրատվություններից: Ուսուցիչները աստիճանաբար հավաքվում էին Մոնթրէալի Թեֆեյան Մշակութային միության Սարո Արմէն Մանուկեան հիմնադրամի կողմից վերանորոգված եւ բարեկարգված դասարանում: Վերանորոգված դասաստեղծական դասարանը ընդձեռնվեց Վարուժան Սիրադեանին եւ Զաւաթաղի Երզնի վարչակազմի ղեկավարի տեղակալ Արսուկ Միսիրադեանին: Արցախի Զաւաթաղի Երզնի «Բերձորի Վահան Թեֆեյանի անվան թիվ 1 միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի հայոց լեզվի եւ գրականության նորոգված դասաստեղծական արարողությունը Արսուկ Միսիրադեանը ներկայեցրեց փոխանցեց վարչակազմի ղեկավար Ս. Վ. Խաչատրյանի շնորհակալական ուղերձը, եւ «Մոնթրէալի Թեֆեյան մշակութային միության Սարո Արմէն Մանուկեան ֆոնդ»-ին դարձեցաւ շնորհակալագրով՝ բարեգործական այս ֆայլի համար: Շնորհակալագիրը ստացան Գայանե Մուրադյանն ու Վարուժան Սիրադեանը՝

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆՎԵԼՅԱԼ

դ.գ.թ. Լներգեցիկ աշխարհաբաղադրականության և միջազգային անվտանգության մասնագետ

Էներգեցիկ գործունը ռազմավարական նշանակություն ունի նաև ու զագ արդյունահանող յուրաքանչյուր ժամանակահատվածում: Դա ոչ միայն նրա սննդամթերքն է, այլև ֆառաբաղադրական բաղադրանքն է, որն արտադրության մասնակցության, ինչպես նաև անվտանգության կարևորագույն մասնակցությունն է: Այդ ժամանակահատվածում արդարացի է միայն նախապես անվտանգության և ուղիղ արտադրության ուղիով արտադրության հնարավորությունը:

Քրդսանը անկախության իր ճանապարհին ընտրել է զարգացման այդ նախապես ուղին, ինչը որդես կանոն թելադրված չէ նրա կամով, այլ

Երբի-Բաղդադ հակամարտության մեջ միտ էլ հստակ է եղել նախապես գործունը, ավելի լուրջ դրանից ստացվող եկամուտները: Քրդսանի ղեկավարությանը չէր բավարարում այն մասնաբաժինը, որը նրանք ստանում էին ընդհանուր Իրաքի նախապես վաճառքից, որը, նկատմամբ, սարքեր ժամանակներում էր Քրդսանին 9-12 մլրդ դոլարի եկամուտներ է առաջարկել: Այստիպով ֆրեդը ձգտում էին անկախությանը՝ նաև ցանկանալով ինքնուրույն սիրադեբել այն նախապես ղեկավարներին, որ ունեն էլ չկիսեն դրա եկամուտը կենտրոնական իշխանությունների հետ: Նախապես ու զագի արտադրությունը, դրա եկամուտները այն ֆինանսական միակ միջոցներն են, որոնք հնարավորություն են տալիս գոյատևել նմանապես ղեկավարներին, հետևաբար զրկվել այդ եկամուտներից՝ նշանակում է վստահել ղեկավարության գոյությունը:

համար, որ վերջիններս հրաժարվեն անկախության իրենց երազանքներից: Նշենք, որ նախապես ֆարշ օգտագործման շուրջ ձեռավորվող այս ղեկավարում ֆրեդը իրենց էներգեցիկայի էլ նախապես նախապես արտադրության անուղից սարածում են հայտարարություն, որ վերջինս սիրադեբել է 45 մլրդ. /բարել նախապես: Սակայն Միջազգային էներգեցիկ գործակալությունը Քրդսանի առաջարկած նախապես ղեկավարները զննահատում է ընդամենը 4 մլրդ./բարել, ինչը էականորեն նվազեցնում է ղեկավար այս միավորի ռազմավարական հնարավորությունները: Սա է նաև ղեկավարող, որ Երբիլը ցանկանում է իր հսկողությունը հաստատել Քիրկուկի վրա, որտեղ կենտրոնացված են հյուսիսային Իրաքի նախապես ամենախոշոր ղեկավարները (ըստ որոշ զննահատականների, խոսքը գնում է 4-6 մլրդ/բարել նախապես):

Քրդական հանրապետություն և նախապես գործունը

այդ ռեսուրսի անկախությամբ ու առանց մեծ ջանքերի ֆինանսներ աշխատելու ցանկությամբ: Նմանապես ղեկավարությունները, որոնք գիտական գրականության մեջ կոչվում են ռեմոնտային, նախապես ու զագի իրենց կախվածության ղեկավարում չեն կարողանում զարգացնել սննդամթերքի մյուս ճյուղերը, սա նաև ազդում է այդ ղեկավարություններում գործող ֆառաբաղադրական ռեմոնտային վրա՝ որդես կանոն հանգեցնելով դրա կենտրոնացմանը մեկ ֆառաբաղադրական ուղի կամ կլանի ձեռքում:

Նախապես ղեկավարություններին հասուկ այս բոլոր ախտահանները նկատելի են նաև դեմոկրատիկ անկախությունը ձգտող Քրդսանում, ինչը դեռ չստեղծված՝ այդ թեմական ղեկավարության համար զարգացման խնդիրներ է ստեղծում: Այդպիսի ղեկավարություններում նախապես ու զագը ոչ միայն առավելություն է, այլև շատ ղեկավարներ թեկության է վերածվում՝ այն խոցելի դարձնելով նախապես ղեկավար այն ընկերություններին համար, որոնք որդես կանոն հայտնվում են այն սարածաբաններում էլ ղեկավարություններում, որտեղ կան նախապես ու զագի ֆիչ թե շատ հարուստ ղեկավարներ:

Քրդսանի անկախության մասին հանրապետի հայտարարությունից անմիջապես հետո Թարզ էր, որ անկախության ձգտող այդ «ղեկավար» կախվածությունը նախապես ղեկավար համակարգից այնքան խորն է, որ դրա վրա ճնշումն իսկ բավարար է, որ վերջինս հրաժարվի իր անարդյունքից: Հանրապետից անմիջապես հետո այդ մասին, այսինքն նախապես ու զագի արտադրության սահմանափակման մասին, հայտարարեցին թե՛ ղեկավարական Բաղդադը, թե՛ Անկարան: Վերջինիս ձայնը այս հարցում վճռական է, քան որ այդ հուսմի արտադրության առաջին բաժինն անցնում է հենց Թուրքիայի սարածակն է այդ ուղիների փակման դեմքում Քրդսանը իսկապես կկանգնի սննդամթերքի ու ֆառաբաղադրական ձգնաժամի առաջ:

Այսինքն Երբի-Բաղդադ հակամարտության մեջ մեծ տեղ էր զբաղեցնում նախապես գործունը, ինչը կողմերին ստեղծում էր կոնցացնել իրենց դիրքերումը, իսկ Քրդսանի ղեկավարությունը որոշեց հանրապետ անկախությունը՝ այն որդես ճնշման միջոց օգտագործելով Իրաքի կենտրոնական իշխանություններից, նախապես ավելի մեծ փայտաբաժին ղեկավարներին: Կողմերի հարաբերությունների սրման ղեկավարներից մեկը նախապես ղեկավար անկախ է միջազգային շուկայում, ինչն էականորեն կրճատել է թե՛ Երբիլի էլ թե՛ Բաղդադի եկամուտը: Սա հանգեցրել է գործող ֆառաբաղադրական վարչակազմերի դիրքերի թուլացմանը ու հարաբերությունների սրմանը, սա նաև ստեղծում է եկամտի նորանոր աղբյուրներ որոնել, ինչն էլ ղեկավար է հանդիսանում, որ Երբիլը հանրապետի միջոցով փորձում է ուժեղացնել ճնշումը, իսկ դրա արդյունքները օգտագործել որդես հաղթաթուղթ Իրաքի կենտրոնական իշխանությունների հետ հետագա բանակցությունների համար:

Նշենք, որ 2016թ. Քրդսանը արդյունահանել է օրական մոտ 500 հազար բարել նախապես, ինչը կազմում է Իրաքում արդյունահանվող նախապես 12%-ը: Նախապես կան է, որ այդ հուսմի արդյունահանումը 2017թ.-ին կհասնի օրական մոտ 600 հազար բարելի: Իրաքի նախապես արդյունահանման առաջին բաժինը անցնում է Թուրքիայի սահմանով էլ, հետևաբար, այդ ղեկավարության ազդեցությունը այդ առաջին վրա բավականին մեծ է, ինչը ղեկավարական Անկարան օգտագործում է ֆրեդի վրա ճնշում գործադրելու համար: Քիրկուկից դեմոկրատի (Թուրքիա) ձգվող խողովակաբարը ռազմավարական նշանակություն ունի Երբիլի համար, քան որ այնտեղով է անցնում արտադրվող նախապես 80%-ը: Հրաժարվել այդ խողովակաբարից՝ նա չի կարող, իսկ Անկարան էլ այն օգտագործում է ֆրեդի վրա ճնշում գործադրելու

հնչել, նախապես բաղադրանքները Քրդսանի թեմական հիմնական գրավիչ կողմն է, ինչը ղեկավար է հանդիսանում, որ նախապես անդառաջային ընկերությունները՝ ամերիկյան էֆտոնոբիլը, ֆրանսիական Տոսալը էլ ռուսական Գազպրոմ-Նեֆ էլ Ռոսնեֆ էլ ընկերությունները ղեկավարներ կնքեն ֆրեդի հետ հարաբերություններ: Նախապես նախապես ու զագի արդյունահանման խնդիր շուրջ: Նկատմամբ, որ այդ ղեկավարները կնքվում են՝ շուրջանցելով Իրաքի կենտրոնական իշխանություններին, ինչը գործող օրենքների խախտում է: Սակայն երկու կողմերն էլ, թե՛ Երբիլը էլ թե՛ նախապես ընկերությունները, գնում են այդ ֆայլին՝ գերեզմաններ ստանալու ակնկալիքով:

Հավանաբար սա էր նաև ղեկավարներից մեկը, որ ֆրեդը համոզված էին, որ այս ընկերությունների թիկունքում զսնվող ղեկավարները կողմացողան իրենց անկախությունը՝ այստիպով ղեկավարներով իրենց ղեկավարությունների նախապես ընկերությունների օտարներ: Սակայն առավելագույնը, ինչին կարողացան հասնել, դա այս ղեկավարներին համեմատաբար չեզոքությունն էր իրենց անկախության հարցում: Ինչն էլ, ֆրեդի անկախության հանրապետ այն խաղափարն է, որը Երբիլը ցանկանում է օգտագործել Բաղդադի էլ իր մյուս հարեանների, հասկապես Անկարայի հետ ընթացող բանակցություններում:

Բանակցությունների հիմնում լինելու է նախապես խնդիր ու դրանից ստացվող եկամուտները, որը հարկավոր է Երբիլին իր դիրքերն ամրադրելու համար: Վերջինս ցանկանում է ավելացնել իր եկամուտները թե՛ Իրաքի նախապես հաշվին, թե՛ ստանալ թուրքերից արտադրություն այդ ղեկավարության սարածակն նախապես արտադրման համար, ու դրա արժեքը լինելու է Քրդսանի անկախության հանրապետի արդյունքների ձանաչման հարցը:

Քրդական գործունի նորագույն դրսևորումների մասին

Ընթացում ՌԱԿ գրասենյակում

Հոկտեմբերի 10-ին ՌԱԿ-ի վերլուծական կենտրոնում «Ազգ» խմբագրության հրավերով տեղի ունեցավ կլոր սեղան-համարում «Քրդական գործունի նորագույն դրսևորումները էլ դրանց ազդեցությունը սարածաբանում ընթացող իրողությունների վրա» թեմայով: Մասնակցում էին մի շարք նշանավոր արեւելագետներ, ֆառաբաղադրանքներ էլ վերլուծաբաններ: Ողջունելով ներկայներին հրավերն ընդունելու էլ ներկա զսնվելու կառավարությամբ, կլոր սեղանի վարող, դոկտ. Սուրեն Սարգսյանը նշեց, որ թեմական Քրդական ղեկավարությունը հանրապետից հետո դե յուրե դեռ սուվերեն

զոնե տղամարդուն վայել կեցվածք դրսևորենք, քան որ արեւելում էլ, հասկապես ֆրեդը հարգում են միայն ուժեղ ու վճռական տղամարդկանց: Մյուս բանախոսներից Սերգեյ Շաբալայանը համաձայնելով էլույթ ունեցողների տեսակետներին, ավելացրեց, որ նոյապետիկ դրսևորումն իսկ բաց ենք թողել էլ այժմ ֆրդական գործունի ամբողջությամբ սնորհում են դարսիկները: Իսկ Արաֆ Փառայանը գիտական բարեխղճությամբ ներկայացրեց արաբական աշխարհի առնչություններն ու վերաբերմունքը նմանակող հարցին: Արմեն Մանվելյանը հար-

միավոր չի դարձել, սակայն ֆրդական գործունի այսօր ավելի քան կենտրոնակ է էլ հանրապետից հետո սարածաբանում հնարավոր են լուրջ զարգացումներ, որոնք ուղղակի էլ անուղղակի առնչվում են մեզ՝ հայերիս: Մինչդեռ մեր հասարակությունը, ինչպես նաև լրատվական միջոցները, անհրաժեշտ լրջությամբ չեն հետևում դրանց: Հետևաբար, նմանակումը նոյապետիկ ունեցնելու հայկական կեցվածքը նորագույն այդ զարգացումների հանդեպ էլ օգտակար լինելու ղեկավար համադասախան կառույցներին հնարավոր լուծումներ զսնվելու գործում:

Գին մոտենալով նախապես՝ որդես կարևորագույն գործունի դիրքերից, հայտնեց այն կարծիքը, որ այդ ամենն արվում է սարածաբանի էներգափոխներին սիրադեբելու մտայնությունից էլնելով: Տարածաբանում ընթացող իրողություններին ֆառաբաղադրական Արաքի Սարգսյանը էլ հայտնեց այն մտայնությունը, որ մեզ միտ վերադարձնում էլ վերաբերվում էլ հիմնախնդիրն էլ որդես կանոն ուշանում ենք հիմնական գործընթացներից:

Առաջինը զեկուցում-տեղեկացվությամբ հանդես եկավ ֆրդագետ Վահրամ Պետրոսյանը, որը օրես էլ վերադարձել Իրաքից էլ հանդիպումներ է ունեցել ֆրդական բոլոր կարևոր ուժերի ղեկավարների հետ: Ամփոփելով տղավորությունները բանախոսը նշեց, որ բոլորի ձգտումը ստանուս վոյնի վերականգնումն է: Այնուհետ էլույթ ունեցավ ԵՊՀ Քաղաքագիտության ամբիոնի վարիչ, որդեսուր Գարիկ Զեռնյանը, որը մանրակրկիտ վերլուծելով հիմնախնդիր բոլոր թեմական կողմերը եզրակացրեց. ստեղծված իրավիճակից լավագույն էլը մեզ համար լուրջություն դառնալն է: Մյուս բանախոս Արամ Սաֆարյանը նշեց, որ այս նմանակումն ավելի էֆեկտիվ է, քան որ բնագավառի ծանրակեռ մասնագետներն են մասնակցում էլ անկեղծ են ու որդես բանով կառավարված չեն: Նա նաև առաջարկեց, որ անհրաժեշտ է ֆրդական շուրջանակների հետ մշակական շփումներ ունենալ, բայց նաև շատ զոյա լինել: ՀՀ ՊԱՍ թրթակից-անդամ, որդեսուր Նիկոլայ Հովհաննիսյանը խորագրին վերլուծելով ստեղծված նուրբ կացությունը, երիտարդական եռանդով կոչ արեց՝ այսուհետ էլ կամ ղիտի հրաժարվենք մեր ղեկավարությունից, կամ

Կերտում ամփոփելով նմանակումների արդյունքները՝ Ս. Սարգսյանը նշեց, ա) ներկա գործընթացը էլ նախապես մեկի փոխարեն երկուսուկես ժամ տեղությունն ու շատերիս մոտ դեռ ասելիք ունենալու փաստը վկայում են, որ ներկա հանդիպումն իսկապես անհրաժեշտ է, տեղին ու ժամանակին,

բ) թեմական զույգ էլ ղեկի չէլ չափազանցված ներկայացնել ֆրդական գործունը, բայց այն անստեղծ էլ անմտություն կլինի: Հասկապես այն նկատառումով, որ գործընթացները նոր թափ են հավաքում էլ նոր ձեներ ու երանգներ ձեռք բերում:

Կրկին շնորհակալություն հայտնելով մասնակցներին Ս. Սարգսյանը առաջարկեց նաև նմանապես հանդիպում-համարկումները դարձնել դարբերական:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոսյան, ՄԱՐ

Սեպտեմբերի 25-ին Իրախան Զուրիգիսանուն անցկացված հանրավճար ամբողջ Սերձավոր Արեւելում փողոցական փոթորիկ առաջացրեց, որի հետեանմեներն առայժմ դժվար է գուշակել:

Չուգահեռաբար, աշխարհի մեկ ուրիշ մասում՝ Եվրոպայում, անկախության համար մղված մեծ մի թայֆար ծայր առայժմ: Հոկտեմբերի 1-ին, երբ դարեր ցարունակ կուսակազմված վրդովմունքն իր գագաթնակետին էր հասել, Կասալոնիան Իսպանիայից անջատվելու հանրավճար անցկացրեց: Համարյա Իրախան Զուրիգիսանի չափ բնակչություն ունեցող (7-8 միլիոն) Կասալոնիան իսպանական սիրադեմության սակ էր անցել 15-րդ դարում Արագոնի Ֆերդինանդ թագավորի և Կաստիլիայի Իզաբել թագուհու իշխանության օրոք: Կասալոնիան ամենաազատ սուլթան գնդապետ Ֆրանցիսկո Ֆրանկոյի ֆաշիստական իշխանության օրոք (1938-1975): Նա այնքան առաջ էր գնացել, որ արգելել էր օգտագործել կասալոնիաները, հարեւան թուրքական և Իրախան իշխանությունների սակ առաջող ֆուրդ ժողովրդի ձակասագրին: Դա անմիջական ստառնալիք էր՝ ուղղված նրանց ինքնության դաշտանման դեմ: Կասալոնիայի հանրավճար ցնցեց ամբողջ Եվրոպան, հասկապես Շոտլանդիան և Բելգիան, որոնցում ազգայնական խմորումները կարող են ամեն րոպե թայթել:

Կասալոնիայի և Իրախան Զուրիգիսանի միջև միակ սարբերությունն այն է, որ առաջինը մեկ ուժի՝ Իսպանիայի դեմ դեմ էր թայֆարի, մինչ երկրորդը ստիպված էր թայֆարել ամենափոքր չորս ուժերի դեմ, չհազված գլխավոր մեծ տերությունները: Թուրքիան, Իրան և Իրանը զորակոչի են ենթարկել իրենց ուժերը՝ ձնելու Զուրիգիսանի անկախության ձգտումները: Սիրիան ներկայիս ցաս թայլ է միանալու նրանց, բայց սկզբում նրանց կողմնակից է նրանց՝ Զուրիգիսանի հարցում:

Զուրիգիսանի հանրավճար ազդարարում է 1916 թվի Սայֆ-Փիթի համաձայնագրի վախճանը և բացում է Պանդորայի արկղը՝ վերականգնելու 1920 թվի Սերի թայֆարագրի, որտեղ Հայաստանն էլ ունի իրեն հասանելի մասնաբաժինը:

Իրախի ֆուրդերը մի քանի ցաս կարելու, ռազմավարական ֆայլեր ձեռնարկեցին ամբողջովին համար իրենց դիրքերը ներքին ձակասում և հանրավճար ընդգրկեցին մակթով հարուստ Զիրուկի ցրանը, որի ազգասագրմանը ԻՊ-ի ուժերից՝ օգնել էին Իրախին:

Իրախան Զուրիգիսանը կառավարում են երկու տոնակա խմբավորումներ՝ թալաբանիներն ու բարգանիները, որոնք առ այսօր դաշտանում են իրենց առանձին, ցաս անգամ իրար հակադիր, զինվորականությունը: Պետերգաներ կոչվող այս ուժերը ներքին համաձայնության գալով օգնեցին Մ. Նահանգների զորքերին ազգասագրելու Իրախի սարածը «Իսլամական դեմության» գրոհայիններին: Ընդհանուր առմամբ 5.2 միլիոն վերակողներ (72 տոկոս) մասնակցեցին հանրավճարին: «Այո» ասողները կազմեցին վերակողների 93 տոկոսը: Հանրավճար անմիջական անկախություն չի թայթելու, այլ թայթապես լիազորություններ էր սայլի բանակցելու Բաղդադի ազգային կառավարության հետ, որի վարչապետն էր Զեյնաբ Աբադին բոլորովին սրամաղի չէր բանակցելու: Նա դա հանջում է, որ չեղյալ հայտարարվեց հանրավճարի արդյունքները նախքան բանակցությունների սեղանի շուրջ նստելը:

Թուրքիան հաստատականորեն դեմ է Զուրիգիսանի անկախությանը ակնհայտ

դասձաներով: Մինչ այժմ Անկարան, անցնելով Բաղդադի զգուշացումները, համագործակում էր Զուրիգիսանի ցրանային կառավարության հետ: Զուրիգիսանի նավթը հոսում էր դեմի Թուրքիա, ստեղծելով ցրանային կառավարության բյուջեի 80 տոկոսը: Մինչ Աբադին հետանում է լինում դաշտանելու Երբիլի և Սուլեյմանիա օդանավակայանների վերահսկողությունը, Թուրքիայի նախագահ Երդոհանը ստառնում է ասելով, որ «խողովակաբերի ծորակները մեծ ձեռքերով են»:

Տարածաշրջանում Թուրքիայի գլխավոր մրցակից Իրանը միացել էր նրան Զուրիգիսանի սահմաններում ռազմական զորավարություններ անցկացնելու խաղերին: Այսօր, բոլոր տարածաշրջանային դեմությունները մտադրված են, որ Զուրիգիսանի անկախությունը ա-

մար խառնվել նրանց ցահերին և ռազմական գործողություններ հրահրել:

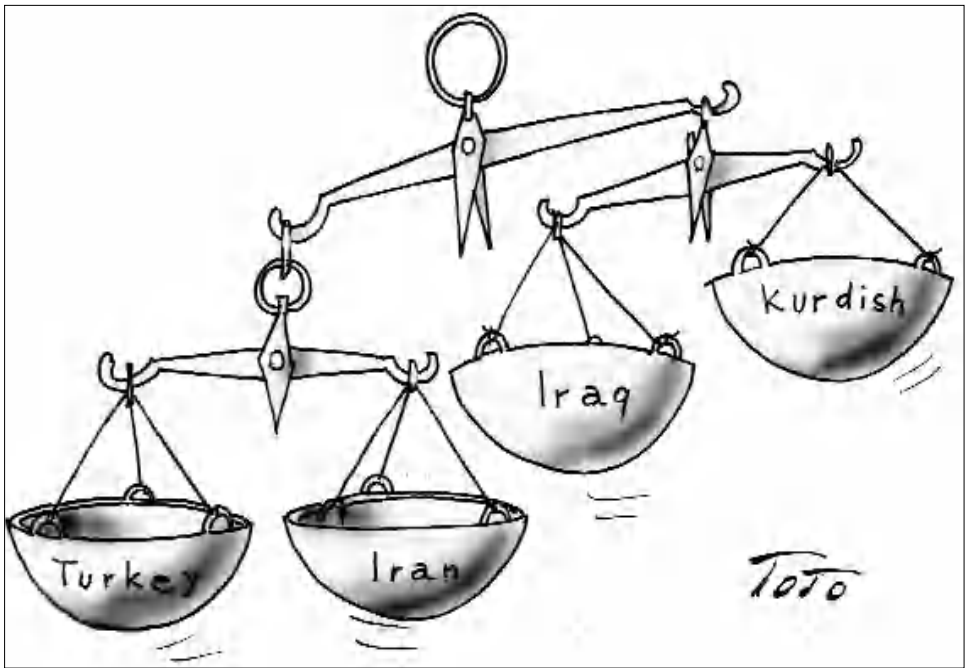
Հոգեբանական առումով հանրավճարի ժամանակը ճիշտ էր ընտրել Մասուդ Բարզանին, քանի որ Իրախի կենտրոնական կառավարությունը դեմ էր ISIS-ի դեմ կռիվ է մղում վերագրվելու համար նրանց ձեռք անցած մնացյալ սարածները և չի հանդգնի ռազմադաշտում կռվել թրված դեմերգաների դեմ: PKK-ի առաջնորդ Աբդուլլա Օզալանին բանտում դաշտելուց հետո, Թուրքիան նրա կարգավիճակը փոխանցել էր Մասուդ Բարզանին, ով այժմ խոստովանում է, որ հուսախաբ է եղել Թուրքիայից, քանի որ վերջինս 180 ասիական ցրանարձ էր կասալոնիայի ընդդիմանալով հանրավճարին: Իրախի ֆուրդը ցաս մեծ զին էին վճարել Անկարայի բարեհաճությանը արժանանալու համար՝ կռվելով PKK-ի ցարբերում

Վաղ թե ու Մ. Նահանգները Իրախի կողմին էր կանգնելու, որովհետեւ Սերձավոր Արեւելում Ամերիկան միշտ հետևում էր Իրախի դիրքերին: Վախճարոն արդեն երկար ժամանակ է, ինչ ինքնուրույն ֆաղափականություն չի դրսևորել այդ տարածաշրջանում:

Արեւմուտքի հետ հարաբերությունները արելով Երդոհանը ստիպեց Եվրոպային, և հասկապես Մ. Նահանգներին, դաշտանելու ֆրդերին և հույսը դնելու նրանց վրա: Այդ դաշտանով է, որ Երդոհանը հուսահատեց փորձում է սիրաբանել Պուսիսին, որ վերջերս այցելեց Անկարա:

Սերձավոր Արեւելի թոկոսի մեջ, ֆրդերը հաջողությամբ կարողացան կայունություն դաշտանելու Իրախան Զուրիգիսանում և Սիրիայի՝ թուրքական սահմանին մոտ գնվող Ռազուկա ցրանում: Սա

Երդանական հանրավճար կայունության, թե՞ անկայունության գործոն

երկու բան է նշանակում. ա) ֆրդերը կարող են իրենք իրենց կառավարել և բ) նրանք կարող են Արեւմուտքի վստահելի գործընկերներ դառնալ:

Զուրիգիսանում կայունությունից օգտվելով, Իրախի հայերը այնքան են կենտրոնացել: Նրանք մուսուլման տեղական խորհրդարանում ներկայացուցիչ ունեն և ֆուրդ դեմերգաների ցարբերում կռվող մարտիկներ:

Հայաստանը որդեգրել է զգուշավոր մոտեցում: Բարեկամական հարաբերությունները դաշտանելով Բաղդադի հետ, Զուրիգիսանի հետ թայֆարանալով էր դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատել և Երբիլում հյուրասուսարան բացել: Հարգելով հանդերձ Թեհրանին, որ դեմ էր հանրավճարին, Հայաստանի արտոնաբար **Էդուարդ Նալբանդյանը** հայտարարեց. «Հույս ունենմ, որ Իրախի կառավարությունն ու Զուրիգիսանի ցրանային իշխանությունները ջանք չեն խնայի խուսափելու համար հակամարտությունից»:

Արցախի դիրքերումը սարբեր է: Ստեփանակերտի կառավարությունը շուրջ հավերժ էր հանրավճարի արդյունքների առիթով և ամբողջական դաշտանություն արտահայտելու ֆուրդերի անկախությանը: Զուրիգիսանի անկախությունը ամբողջովին էր թեմիկական փոքրամասնությունների ինքնորոշման սկզբունքը, անկախ այն զգուշացումներից, որ յուրաքանչյուր դեմք սարբեր է: Միջազգային օրենքի սահմանումներում ինքնորոշման իրավունքը մուսուլման հարթակի վրա է (ինչ սարածային ամբողջականությունը): Միայն ֆաղափական գործոններն են, որ վերջնականորեն որոշում են յուրաքանչյուր դեմքի ելը: «Կարի չունենմ Զուրիգիսանից Կասալոնիա գնալու» BBC-ի հրատարակած ծավալուն հոդվածը Արցախի հարցին ակնարկելով նշում էր, որ «անկախ միջազգային ճանաչումից, ինքնահռչակ կառավարությունները կարող են գոյություն ունենալ»:

Զուրիգիսանի անկախությունը վերադասավորելու և ուժերը Սերձավոր Արեւելում: Սուլեյմանի Թուրքիան ավելի է մեծանալու իր Իրանին և Բաղդադին, իսկ Իրախը մեծացնելու է իր գերակայությունը տարածաշրջանում՝ արաբական թերակղզու սուլեյմանի թագավորությունների լուռ համաձայնությամբ ներքին:

Զուրիգիսանի հանրավճար մի ամբողջովին նոր ֆաղափական խաղ էր դաշտանում Սերձավոր Արեւելում: Երբ փոթորիկը հանդարտվի, մի նոր դեմքություն է հայտնվելու ֆարսեգի վրա:

Թարգմ. Ն. ՕՈՒՆԻԿՅԱՆԸ (The Armenian Mirror-Spectator)

նողոբար կորբոնի անկախության համար թայֆարող ֆրդերի ձգտումները իրենց համադասախան երկրներում:

Ընդհանուր հաշվարկներով 30-40 միլիոն ֆուրդ է արդում Իրախում, Սիրիայում, Իրանում և Թուրքիայում: Վերջինս ավելի քան երեք տասնամյակ է ինչ հետադիմում է ու ձնում ֆրդերին:

Քաղաքական դիտորդների մոտ կարծես ընդհանուր համաձայնություն է ձեռնարկված, որ մոտալուտ դաշտանով չի ստառնում Զուրիգիսանին, գլխավորապես այն դաշտանով, որ գերիզոր դեմություններն արդեն զգալի ներդրումներ են կասալոնիային: Բայց Թուրքիան կարող է դրդել տեղացի թուրքներին, որոնք միշտ էլ որդես հինգերորդ ցարայուն են գործել, աղակալունացում առաջացնելու համար Զուրիգիսանում: Նաեւ այն հավանականությունը կա, որ Աբադին թայլ կառավարությունը կփորձի ֆրդերից խելել Զիրուկի վերահսկողությունը:

Ֆրանսիայի նախկին արտոնաբար **Բեռնար Կուլենը** հայտարարել է, որ անկախ Զուրիգիսանի կայացումը կարող է կայունություն հաստատել տարածաշրջանում: Բայց Զուրիգիսանի հարեւանները կարծես այդ կարծիքին չեն, քանի ցարունակում են սասկացնել իրենց ռազմաճեղձ արտահայտությունները:

Զուրիգիսանի առաջիկա անկախության ակնկալիքով մի ցար գերտերություններ հսկայական ներդրումներ են կասալոնիանավար ցրանում, որտեղ կառավարությունը թայֆարանալով էր ստառգրել «Exxon Mobil» (ամերիկյան), «Total» (ֆրանսիական), «Taqa» (Արաբական Էմիրությունների) և «Gazprom» (ռուսական) ընկերությունների հետ: Այնպես որ անխտենություն կլինեւ որտեւ կողմի հա-

զանվող իրենց իսկ եղբայրների դեմ:

Մինչ տարածաշրջանային ուժերը թունամական են վերաբերվել հանրավճարին, գերտերությունները կարծես հանդուրժողականություն են դրսևորում: Մ. Նահանգները Թուրքիայի և Բաղդադի կողմին էր կանգնել՝ դաշտանելով հանրավճարին, բայց միաժամանակ խոստացել էր ցարունակել ռազմական օգնություն ցուցաբերել ցրանին: Մոսկվան մուսուլման իր «մտադրությունն» էր արտահայտել հանրավճարին, բայց միաժամանակ կարողացրեց, բայց դրանից այն կողմ դաշտանում էր իմաստալից լուրջություն: Ամենավճարական դաշտանությունը, ակնհայտ դաշտաններով, հնչեցրեց Իրախը: Վերջինս երկար ժամանակ իրեն մեկուսացված էր զգում: Չմայած դիվանագիտական կարիք հաստատել էր Երբիլում և Հորդանանի հետ, այնուամենայնիվ դա մեծ ձեռքբերում չէր համարվում: Այժմ Իրախը գործունեություն էր ծավալում Զուրիգիսանում և զենք մասակարարում ցրանին, որովհետեւ դրանով առաջին անգամ հնարավորություն էր ստանում թայֆարելու իրենական դեմության թունամի, ինչ մեծամասնությամբ Իրանի դեմ: Հրեա վերլուծաբան **Ավգիդոր Եսկինը** Զուրիգիսանում իր երկրի ռազմավարական ցահերի մասին խոսելով հայկական հեռուստատեսության առաջին ալիքի հետ, խոստովանել է, որ Իրախը ֆուրդերին դաշտանում և զենք մասակարարում սկսած 1960-ական թվերից, ինչը նշանակում է, որ ֆրդական աղսամբությունն ընդդեմ Սաղդամ Հուսեյնի կարող էր հրահրված լինել Իրախի կողմից: Եսկինը նաեւ բարձր էր գնահատել Հայաստանի զգուշավոր ֆաղափականությունը ֆրդական հարցում:

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱԼ

Թե որսեղից է լսել 30-ամյա չինուի 3ու Լուև Զու- նը խոր Վիրադի մասին, դարձ չէ: Ամեն դեպքում կի- նը հայրենի Զինասանում լսել է մեր երկրի մասին, ի- մացել է, որ մենք առաջինն են ընդունել ֆրիսո- նետությունը, սեղեկացել է, որ ֆրիսոնետությունը մեր եր- կիր է բերել Գրիգոր Լուսավորիչը, հետաքրքրվել ու իմա- ցել է, որ Լուսավորիչը դասավանդել է խոր Վիրադ կոչվող վայրում եւ ինքը անդամացնել ցանկացել էստեղի Գա- յասանը, առաջինը ֆրիսոնետությունն ընդունած մարդկանց, եւ այն վայրը, որտեղ դասավանդել են ֆրիսո- նետությունը բերողին՝ առաջինը ֆրիսոնետությունն ըն- դունածները: Ցանկացել է եւ եկել Հայաստան: Գյու- րանցում սեղավորվելով եւ Հայաստանում մեկ գի- ցեր անցկացնելուց հետո, 30-ամյա չինուիին հաջորդ օրը՝ հոկտեմբերի 1-ին, ճանապարհվում է դեպի խոր Վիրադ: Տղավորվում է, թե՛ ոչ, դժվար է ասել, ամեն դեպքում 3ու Լուև Զունը չի հրադարձվել իր լուսան- կարները՝ խոր Վիրադից, Արարախի ֆոնին: Եկեղե- ցում որոշ ժամանակ անցկացնելուց հետո չինուիին

իրեն բռնաբարել են: Ուշագրավ է, որ նա այդ մասին հայտնում է ոչ թե իրավադատներին, այլ Արմենիա բժշկական կենտրոնի բժիշկներին: Նշանակվում է դասաբժշկական կենտրոն, 3ու Լուև Զունի բռնա- բարության ենթարկված լինելը համարվում է աղա- ցուցված, հարուցվում է ֆրեական գործ, հաշիկն ա- րագ հայտնաբերվում է եւ Արարախի մարզային կենտ- րոնում վարչության կենտրոնի որոշմամբ՝ ձերբակալվում:

Հոկտեմբերի 4-ին էլ մի 36-ամյա ռուս կին, որը նույնպես զբոսաբեր է լինում, Բագրատյանից ցան- կանում է վերադառնալ Երևան: Նրան օգնության ձեռք է մեկնում ճոճկան գյուղի բնակիչ մի հայ տղամարդ, եւ ռուս զբոսաբերը 3ու Լուև Զունի դեմ հարձակում է նստում է հայ տղամարդու մեքենայում: Քանի որ Բագրա- տյանից՝ Ուրցաձոր գյուղի վարչական սարածխում զսնվող Վայրի կենդանիների փրկարական կենտրո- նը բավականին հեռու է զսնվում, տղամարդը որոշում է Նոյեմբերյանի ոլորանների վրա մի սեղ դրախել, մանա- վանդ որ ժամը 21:30-ն է լինում, բավականին մութ: Գնաց ոլորանների վրա էլ ճոճկանցին բռնաբարում է ռուս զբոսաբերին: Վերջինս ահազանգում է, որ իրեն ենթարկել են սեռական բռնության, եւ ճոճկանցի

Վարչապետն Իրան էր մեկնել կանաչ փողկապով

Հոկտեմբերի 9-ին վարչապետ Կարեն Կարամյանի երկ- րյա դաշնակցական այցը Իրան հաջորդեց Երրորդին Թե- րան այցին: Ու եթե Երրորդին Իրան կատարած այցը առա- վելաբար ֆաղափական նշանակություն ուներ, ապա Կարեն Կարամյանը Թեհրանում էր սնտասական օրակարգով: Մասնավորաբար ՀՀ վարչապետը իրանցի գործարարներին ասել է, որ Հայաստանը դասաբժշկական կենտրոններ կա- րգարծելու դեպքում, բացի այդ Կարամյանը իրանցիներ- րին ներկայացրել է ԵԱՏՄ-ի շուկա՝ Հայաստանում մեքե- լու եւ Մեդրիի ազատ սնտասական գոտու առավելու- թյունները, ինչից դեմ է որ իրանցի գործարարները տղա- վորված լինեն, իսկ այ Երրորդինի հետ ավելի վաղ կայացած հանդիպումից հետո Իրանի նախագահ Ռոհանիին հայտա- րարեց, որ Իրանն ու Թուրքիան սարածաբերական անվ- սանգության սյուններն են: Ամեն դեպքում, խանդել չարժի. օրակարգներն են սարքեր:

Իրանի հետ ստորագրվեցին մի շարք համաձայնագրեր, մաս- նավորապես սնտասական եւ մշակութային գործակցության մասին: Բացի Հասան Ռոհանիի, նախագահի առաջին տե- դակալ Էսհադ Ջահանգիրիի, Մեջլիսի նախագահ Ալի Լարի- ջանիի հետ հանդիպումներից Կարեն Կարամյանն այցե- լեց նաեւ Իրանի հայկական «Արարա» մարզանակութային կենտրոն, որտեղ հանդիպեց սեղի հայ համայնքի եւ հայագի գործարարների հետ: ՀՀ վարչապետը կառավարության ա- նունից երաժշտություն, որ իր կաթինները կանգնած է յու- րաբանյուր քիզնեսի կողմին, որ ինքը վստահ է, որ Հայաս- տանում շահութաբեր ծրագրեր իրականացնելու հնարա- վորություններ կան, եւ իրանահայերին, մասնավորապես Իրանի հայ գործարարներին առաջարկեց արդի երկու տարի մե- քը Իրանում, մյուսը՝ Հայաստանում:

Մի խոսքով՝ Կարեն Կարամյանի այցը Իրան կարելի է հաջողված համարել, եթե անգամ այն համեմատենք Երր- ուրդինի՝ ավելի վաղ Թեհրան կատարած այցի հետ: Ռոհանիի՝ Իրանն ու Թուրքիան սարածաբերական անվանգության սյուններն են ձեւակերպմանը վարչապետը հակադրեց Հա- յաստան-Իրան-Թուրքիան նախատեսվող գործակ- ցությունը, որի շուրջ արդեն իսկ կան եռակողմ դաշնակա- վորվածություններ:

Բայց հաշիկն առնելով, որ մեծ ֆաղափականության մեջ ա- մենակարեւորը մանրուխներն են, իսկ Իրանի հետ Կարեն Կարամյանը է բացառապես մեծ ֆաղափականություն անելով, խո- սենք այդ մանրուխներից, մասնավորապես Կարա- մյանի Իրան կատարած այցի ընթացքում դրանք նկատելի են:

Նախ՝ դիմավորումը: ՀՀ վարչապետին Թեհրանի Մեհրա- բադ օդանավակայանում դիմավորելու էր եկել Իրանի նա- խագահի առաջին տեղակալ Էսհադ Ջահանգիրին անձամբ, որն էլ, իմիջիայլոց, ՀՀ վարչապետին հրավիրել էր Թեհրան եւ որին վարչապետը հրավիրեց Հայաստան (Ջահանգիրին սի- րով ընդունել է հրավերը): Դիմավորման դաշնակցական եւ բարձր մակարդակի արարողությունից հետո դարձ Զահան- գիրին ՀՀ վարչապետին ուղեկցել է Իրանի թագավորական Սաադաբադ դաշնակցական, որտեղ էլ սեղի է ունեցել հայ-իրանա- կան գործակցության փաստաթղթերի ստորագրման արար- ղությունը: Երրորդինի դիմավորման դաշնակցական արար- ղությունն, ի դեպ, կայացել է ոչ թե օդանավակայանում, որ- տեղ ոչ ոք չգիտի, թե ո՞վ է դիմավորել Թուրքիայի նախագա- հին, այլ Ռոհանիի նստավայրում, այսինքն հայտնի չէ, թե ո՞վ է ուղեկցել Թուրքիայի նախագահին օդանավակայանից՝ Ռոհանիի նստավայր: Բայց սա՛ իմիջիայլոց: Կարենյան այն է, որ ՀՀ վարչապետն Իրան էր մեկնել կանաչ փողկապով, ու չնայած Իրանում տղամարդիկ փողկապ չեն կրում, բայց կա- նաչը իսլամի խորհրդանիշ գույնն է: Եվ Թեհրանը անուշոտ նկատել է ՀՀ վարչապետի, եւ առհասարակ Հայաստանի այս հասուկ եւ խիստ հարգալից վերաբերմունքը Իրանի հանդեպ, ինչը միայն ողջունելի է: Իրանում առհասարակ մեծ կա- րեւորություն են տալիս արարողակարգային մրբություններին, հետաբար Թեհրանի Մեհրաբադ օդանավակայանում ի- րանցիները մեկ այլ բան էլ դեմ է որ նկատեն լինելին: Բանն այն է, որ Թեհրանի օդանավակայանում, գինվորական դա- հակախմբի մոտով անցնելիս, Հայաստանի եւ Իրանի դրո- ների առջեւ խոնարհվելու դաշինք վարչապետ Կարամյ- սյանն ի սարքերություն նրան դիմավորելու եկած փոխնա- խագահ Ջահանգիրիի, կանգնել է արձակված թիջակով: Վարչապետի թիջակի կոճակներն արձակված են եղել նա- եւ Զահանգիրիի հետ հանդիպման ժամանակ: Մինչդեռ, հա- մաձայն միջազգային արարողակարգի դաշնակցի, դաշնակ- ցական հանդիպումների ժամանակ երբ դաշնակցայինները կանգնած են, օրինակ միմյանց ձեռք են սեղծում, առավել եւս դաշնակցական դրոշմ, դարձաբար է, որ նրանց թիջակի կոճակը կոճակված լինի:

Խնդիրը, թերեւս այն է, որ վարչապետի՝ արարողակարգի գծով օգնականը նրան հուշել է, որ Թեհրան մեկնելից հետո կանաչ փողկապով, բայց արդեն դաշնակցական հանդի- րումների ժամանակ օգնականը հո չէ՞ր կարող վարչապետի ականջին ասել՝ կոճակի թիջակի կոճակը. վարչապետն ին- քը դեմ է սա իմանա, հուշանք՝ արդեն կիմանա: Ամեն դեպ- քում՝ ճիշտ փողկապ ընտրել հաստատ գիտի: **Վ. ԱՅԵԱՆ**

Միջազգային բռնաբարություն

որոշում է վերադառնալ Երևան, բայց ֆանի որ այն մեքենան, որով գնացել էր խոր Վի- րադ, նրան սպասած չի լինում, չինուիին սկսում է մեքենա փնտրել Երևան տեղա- փոխվելու համար: Բախտի բերմամբ հենց Փոփր Վեդիի գյուղի սարածխում, Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու մոտ կանգնած է լինում «BA3 2106» մակ- նիստի մեքենա: Սիրալի չինուիին ժողովով մոտենում է մեքենային: Հանկարծ դիմացից, ոչ դաշնակա սիրալի հա- յ ա գ ր ո Վ նրան է մո- ս Ե ն ու մ Ավճարի 33-ամյա ֆաղափացի հաշիկը, որը հենց մեքե- նայի տերն է լի- նում: Երկուսն էլ միմյանց ժողովում են, հաշիկը՝ ֆի սակ, եւ վեր- ջինս ինքն է ա- ռանց սղասելու 3ու Լուև Զունի խոսքին՝ առաջա- րկում նրան իր ծա- ռայությունները: Հա, ի դեպ, մինչ այդ դա- րը հաշիկն իր կյանքում չինուիին իհարկե տեսած լինում է, բայց միայն կինոներում, այն էլ գերմանա- կան: Մի խոսքով, 3ու Լուև Զունը հարձակվեց տե- դավորվում է հաշիկի կողմին, հաշիկն էլ չինուիին դիտող չեստ տղերին աչքով է անում եւ մեքենան Երե- վան է դեպի Երևան: Ծանադարին հաշիկը մի տե- կոլադ է հյուրասիրում չինուիին, ինչը 3ու Լուև Զու- նը սիրով ընդունում է՝ մտածելով, թե որքան հյուրա- սեր են այս հայերը, Ասված իմ: Մի ֆանի ռոդեից հասնում են տեղ, բայց ոչ թե Երևան, այլ Ուրցաձոր գյուղի վարչական սարածխում զսնվող Վայրի կեն- դանիների փրկարական կենտրոն կոչվող սա- րածխ: հաշիկը մեքենան կանգնեցնում է եւ ժողովում, չինուիին լայն բացում է աչքերը, որդեգրի հասկա- նա, թե ինչո՞ւ է ժողովում հաշիկը: Հասկանում է, բայց արդեն բավականին ուշ, այդ ընթացքում հաշիկը հասցնում է սեռական հարաբերություններ ունենալ չինուիին հետ, հասկանալի է, վերջինիս կամփին հա- կառակ... Հոկտեմբերի 2-ին չինուիին հայտնում է, որ

բռնաբար ձերբակալվում է: Ի դեպ, ուսի- կանությունը հասուկ Երեւան է, որ ճոճկանցին ռուս կնոջը միայն բռնաբարել է, ծեծի չի ենթա- կել, սա, թերեւս, ռազմավարա- կան դաշնակցային նկատա- ռումներից էլնելով է հասուկ Երեւան:

Այսֆանով առաջմ ա- վարկում են միջազգային բռնաբարությունները Հա- յաստանում: Ել մի ոչ ճոճ- կանցիլիաշիկ ոչ մի զբո- սաբերի չի բռնաբարել, եթե հաշիկն առնել, որ 3ու Լուև Զունը եւ ռուս հիկի- նը, որի անունը չի հրադա- րակվում, համադասա- խանաբար Զինասանում եւ Ռուսաստանում բազմա- թիվ ընկերուիներ կունե- նան, որոնց անդամացնել կդասմեն, թե ի՞նչ են անում հայ տղամարդիկ կին զբո- սաբերիկների հետ, աղա- րելի է ենթադրել, որ մի- ջազգային բռնա- բարություններ Հայաստանում դեռ երկար չեն գրանցվի: Մնում է այդ ընթացքում զարկ տալ զբոսաբերու- թյան զարգացմանը, Հայաստանը դարձնել զբոսաբ- րության կենտրոն, ներկայացնել աշխարհին Հայաս- տանի գրավչությունները եւ չզարմանալ, որ այդ գրա- վչությունների ներկայացման սեմինարների մի ռուս կին, կամ մի չինուիի, կարող է ուսի կանգնել եւ հե- տաքրքրվել սեմինարներից՝ իսկ Հայաստանում տղա- մարդիկ Երևանում են բռնաբարել...

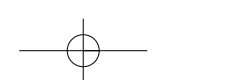
Ի դեպ, Ուրցաձորի վարչական սարածխում զսնվող Վայրի կենդանիների դաշնակցության կենտրոնից չինուիին դարձաբար հետ հայտարարեցին, որ դեպքում ի- րենց սարածխում չի եղել, դե այսինքն՝ եթե մեր սարած- րում լինեք, մենք թույլ չէինք տա, առնվազն վայրի կեն- դանիներին ֆի կայքին բռնաբարների վրա...

Ամեն դեպքում ուսիկանության առաջարկում են Հայաստանի բոլոր ճոճկանիաշիկներին տեսնել Վայրի կենդանիների դաշնակցության կենտրոն, ֆանի որ նրանք են վայրի են, եւ կենդանի, իսկ թե ար- ժի՞ արդյոք նրանց դաշնակցել, կորոշեն վայրի կեն- դանիները:

Միմյանցից թաքուն խաղացող երեխաներ

Արման Մուրադյանն ընտրվել է Սիթիգեմ նորաստեղծ ֆաղափ ֆա- ղաբարտես: Զարգալի բացման դաշնակցական արարողության ժա- մանակ դարձնում Մուրադյանը, դիմե- լով հյուրերին, հայտարարել է. «Ու- ռախս եմ Ձեզ տեսնել մեր ֆաղափ բացման կադակցությամբ»: Ար- ման Մուրադյանն ու Սիթիգեմի բո- լոր բնակիչները երեխաներ են:

Սիթիգեմ նորաստեղծ ֆաղափ զսնվում է Երեւանի Աճառյան 35 հասցեում, այնտեղ աղախով- ված է մանկական գունեղ մի- ջազգայր, երեխաները ֆաղափում կարող են ծանոթանալ 60-ից ա- վելի մասնագիտությունների, ին- չը ըստ նախագծի հեղինակների՝ կիեցացնի հետազայում նրանց մասնագիտության ընտրությունը, ֆաղափում կան ինտերակտիվ խա- դեր, երեխաներն այնտեղ կսա- նան նոր գիտելիք, հմտություններ, ինֆորույնություն... Ի դեպ, ֆա- ղաբարտեսից բացի Սիթիգեմն ունի իր փոքրիկ ֆաղաբարտեսա- րանը, փողոցներ, Երեւան, հրա- դարակ, հիվանդանոց, հրեջ կայարան, գեղեցկու- թյան սրահ: **⇒ 6**

➔ **1** Աղբբեջանը նաեւ ներքին արված խնդիրներ ունի, այնպէս որ հավանաբար մի քանի ուղղությամբ գլուխը խառն Ալիեւը հազիվ կարողանում է մեզ համար որոշելուներ ստեղծել՝ սահմանին հայ զինվոր սղանելով ու այդպէս արձագանգելով իր արականուցողական հայտարարություններին հայկական կողմի կոտս արձագանքին, այստիսով կասկածի ակննդով ոչ միայն երկու երկրների նախագահների՝ կանխատեսվող հանդիպումը, այլև արցախյան կարգավորման բանակցությունների վերականգնման մոտակա հնարավորությունն ընդհանրադէպ: **Շավարս Քոչարյանը** երեկ ասել է, չէ՞, խոսքն այժմ միայն ու միայն վստահության մեխանիզմների վերականգնման մասին է, դրանից հետո նոր խոսք կգնա բանակցությունների վերականգնման մասին: Այնպէս որ՝ Աղբբեջանի նախագահ **Իլիամ Ալիեւի**

նոր խորհրդարանական մոդելով՝ տղակերի դուռը բաց թողնելով): Ականա նկատելի է, որ մրցակցային հարթությունը միգուցե մի րահ ազաս է թողնված զանազան ճնշող ազդակներից, սեսնելու համար, թե ով ավելի ճկուն կորսելու իրեն՝ եկող սարի դեկավար դառնալու սեսակեցից: Մինչդեռ թեթ մեքսութան ակհի, այլ ոչ թե անձերի սեսանկյունից դիտարկվի՝ մի րահ, մի կարճ րահ Հայաստանի բարեմոտաս ժամանակ է բաժին ընկել՝ գործերը զոնե մասամբ կարգավորելու: Իսկ դրա համար նրա դեկավարները մեքս է ոչ թե ներքին մրցակցային գործոնը արժանիք դարձնեն իրենց գործողություններում, այլ համարեն ջանքերը: Արսախին արդարական դաշտում հաջող խաղն ու ներքին վիճակի ու նախեսարաջ՝ սնեստութան բարելավումը կարող են անմիտսիայի արժանացնել

տնթյուն են հուշում՝ անենասարբեր ներքին եւ արսախին արժանիքներով: Աեխարին ու արաժարեջանը փոխվում են՝ նոր խնդիրների հրամայականով, իսկ բարեմոտաս րահը կարող է անեն վայրկյան Հայաստանին հնարավորություններ ընձեռել, կարծում են Սոչիի այս ելույթի տղասակերից դա զգացվում էր: Այս ֆոնին Հայաստանի վարչադեքի այցն Իրան, իրանական եւ հայկական կողմերից հնչեցրած յուրաքանչյուր խոսք այլ հնչողություն է սսանում՝ կարծես արունակելով ԵԱՏՄ խորհրդում Հայաստանի նախագահի խոսքի գաղտնասակերը. այն, ինչ չի ասվել մի սեղում, ասվում է մյուս սեղում, իրար կողմի դնելիս երեսում է համասեքբը: Հայաստանն իր արսախին կարբերը վերաբեռնելու, դրանք մեքսութան համար արավելագույն ակհ արդահովելու ճարարիով սանելու խնդիր ունի, իսկ

թե ժամանակն է, որ Հայաստանը գլխովին չսրվի այս կամ այն մոտեցումներին, իրար չհակադրի իր կողմնորոշումները, այլ դրանցից վերցնի ռաքիոնալը, իսկ Հայաստանի ակհին հակադրող մոտեցումները մեքծի: Այ, թեկուզ այն հայտարարությունը, որ արել Հայաստանի նախագահը Սոչիում կայացած ԱՊՀ մեքսությունների դեկավարների խորհրդի նիսում. «Մենք աջակցում ենք ռուսական կողմի ներկայացրած Ընսանիքի ինսիտուքին եւ ավանդական ընսանեկան արժեքներին աջակցութան մասին հայտարարութանը՝ հրակալի գիտակցելով, որ ընսանիքի ինսիտուքը հասարակութան հիմքն է, ինչդեք նաեւ ժողովուրդներին միավորող գործոն»: Այս օրիերին, երբ Հայաստանում թունդ ֆնարկումներ են ընթանում Ընսանեկան բոնութան վերաբերյալ երկմասս ձեակերթյուններով օրեքի նա-

Ո՞վ կարժանանա ժողովրդի անիտսիային

հայտարարությունը, թե դարաբողյան բանակցությունը վերսկսվում է առանց որեւէ նախադայանի, հենց իր դարդասին ինքնագուլ էր, ու Ալիեւն էլ մի լավ վլացվեց եւ Հայաստանի նախագահի գրասենյակի տասախանով, հան միջազգային հնչեղութան իր խայտառակություններով: Արցախի հարցի հեք կարված վերջին զարգացումները հուշում են, որ Արցախի հարցի բանակցությունները դեռ երկար իմիտսալայի սես կունենան: Խիտս հարցական է նաեւ, ու հենց խճողված Ալիեւի տասձառով, թե կհանդիքեքն արդոք Հայաստանի ու Արբեջանի նախագահները: Ու դա էլ սեական մի ժամանակ է տարգելելու Հայաստանին՝ խելացի լինելու դեքոն նախ իր խնդիրները լուծելու: Այս ֆոնին Սոչիում սեղի ունեցած Եվրասիական սնեստական բարձրագույն խորհրդի նիսում Հայաստանի նախագահը բավական տղասակային ելույթ է ունենում, համարյա նույն ժամանակի մեք էլ կայանում է Հայաստանի վարչադեքի իրանյան այցը, զինվորական ծառայութան որակը փոխելուն ձեք գարկած **Վիգեն Սարգսյանը** խորհրդարանական լումներում խոսում է բավական հեքահար իր մեքծածավալ ծրագրերի մասին, որոնք մեք հաքվով նաեւ Հայաստանի տաքտանունակութանն են վերաբերում (այսեղ թերես ավելորդ չէ հիքեքնել, թե ով է գորբերի Գերագույն գլխավոր հրամանասարը

հասարակութան լայն համակրամին այդդեք էլ չարժանացած մեր դեկավարներին: Դաքեք ինքներդ՝ համարվաժ են ջանքերը, թե՞ մրցակցությունն է առաջնային: Սոչիում, ԵՏՄ բարձրագույն խորհրդի նիսում նախագահ **Սեքո Սարգսյանի** ելույթը վերլուծական արջանակը գնահատել էր որդեք ավելի նախաձեռնողական. սա կարող է եւ թույլարկված նախաձեռնողականություն լինել՝ արսեՏՄ-ական ազդակների ազդեքութամբ՝ իրանական, չինական եւ մեկերկու այլ ուղղություններով Հայաստանի փոխակահալեք գործակցութան հնարավորութամբ տայմանավորված եւ ռուսական ու հայկական ակհերը ԵՏՄ անդամ այլ երկրների ակհերին հավասարակեքելու համասեքսում: Հայքնի է՝ ԵՏՄ անդամ մեքսություններից առնվազն երեքի արսով կարող են չլինել Հայաստանի չինական եւ իրանական վերջին բանակցությունները, որոնք մեր երկրի համար բավական լայն տասնուհան կարող են բացել, որեքից սնեստական օղը կարող է քարմանալ: Դե՞ իսկ փոքիկ Հայաստանին ավելի բարեմոտաս սնեստական վիճակում եւ որոշումների կայացման գործոնի դիրքից սեսնելը ԵՏՄ-ում զսնվող, բայց մեք ոչ դաքնակից մեքսությունների հեք ակհեր ունեքող ԵՏՄ անդամների արունով իսկարդեք նոր ու ավելի բալանսավորված մոտեցումների անհրաժեք-

թե որոնք են դրա համար ազդակները, արդոք արեւնայան խոսումներն են հավասարակեքում ԵՏՄ-ում Հայաստանի անդամակցութան տյուս-միմուսը, արդոք Ռուսաստանի՝ աներկյան տասքծամիջոցների ծիրում զսնվելն է այս երկրին մղում մեր հարցում ավելի սնեստական լոյալութան, թե՞ բոլորը միասին հասկացել են, որ ԵԱՏՄ-ն, իսկարդեք գործնական փոփոխությունների չենթարկելու տարագայում, կարող է ֆանդվել, նրա անդամները կարող են նաեւ վերանայել իրենց անդամակցությունը: Միայն այն, որ անտասելի սեղեկություն եկավ Իրանից, թե քուրմենական զազն Իրանով Հայաստան սարանցելու թեքնան ֆնարկվել է վարչադեք **Կարեն Կարադեքյանի** իրանական այցի ընթացքում, միանգամից երկու ենթասեքս է բացում՝ որ նվազագույնը Հայաստանը միայն ռուսական զազի հույսին չննալու այլընսրանք է որոնում, եւ միեւնույն ժամանակ, դա չէր կարող արանց ռուսական իմացութան լինել. սարաժարեքանում, իրոք, փոփոխություններ են կասարվում, նախ՝ սնեստական, մեք հաքվով նաեւ արդարական առումով, դրանք անեն սեսակի հարաբերություններում ու ֆայլերում են սեսանելի, իսկ Հայաստանի ակհը հեքսարդելու այսօրինակ փորձերը միայն խրախուսելի են: Այլ ազդակներ եւս կան, որոնք խոսում են այն մասին, որ ընկալում կա,

խազծի արջ, որ, ի դեք, եվրոպական տարավորվածությունների արջանակում է ընկալվում, Հայաստանի նախագահի դիտարկումը համարյա հուշում է, որ նախագիծը հազիվ թե հասնի խորհրդարան անգամ, չնայած մեքն մոյեքեքին ԵՄ -ի հեք համաձայնագիրը մեքս է որ ստորաքեքն: ԵՄ համաձայնագիրը, մեք հաքվով, Հայաստանի համար ակնելու հնարավորություն կդառնա, մանավանդ՝ գոնե երեւանի կեքնցաղն այժմ մոք է եվրոպականին ու ակհ եվրոպական արժեքներ հենց մեր արյան մեք են: Բայց եվրոպացիք էլ մեքս է իմանաք, որ կան բարեք՝ մեքնից մեքս է վերցնեն, ու իր եքություններով հանդեք՝ հայկական ընսանիքի մոդելը լավ կլինեք ընդօրինակելի լինեք իր մայրամուսն արող եվրոպական ընսանիքի մոդելի փոխարեն: Առհասարակ՝ Հայաստանի նախագահի Սոչիում հնչեքրած երկու ելույթում էլ նկատելի էին Հայաստանի հնարավորությունները չսահմանափակելու զաղտնագրված առաջարկներ՝ ուղղված հասկարդեք ԵՏՄ-ի դեկավարութանն ու անդամներին: Արդոք Հայաստանի արսախին մոտեցումների մորոգումն են եկող սարվանից դեկավար դառնալու հավակնություն ունեքող մի ֆանի ֆիգուրները իրենց մրցակցային ելման կեքը դարձնելու, եւ ո՞վ է մրանցից սսանալու արսախին աջակցությունը՝ դեք դիտարկելի է:

Միմյանցից թարքուն խաղացող երեքիաներ

➔ **5** «Յուրաքանչյուր երեքա, մսնելով մեր արդաք, կարող է դառնալ բժիք, հրեք, փոսսար, ոսիկան, բանկիր, ուտուցիք...երեքաները մեք մոք կսովորեն ինչդեք վասակել եւ ծախսել գունար», նոււն են նախագծի հեղինակները: Մի խոսքով՝ Սիթիգեքն երեքիաների երազանքի արդաքն է, եւ դասելով այն փասսից, որ բացմանը ներկա է զսնվել արդաքադեք Տարոն Մարգարյանը, երեւանն անեքեքին էլ Սիթիգեքնին չի համարում մրցակից արդաք, ավելին, չի բացառվում, որ երեւանն ու Սիթիգեքնը արսով հոչակվեն ֆույր արդաքներ: Բացմանը, բացի Տարոն Մարգարյանից, եղել են նախագծի գործընկերները, աջակիցները, եւ ուարդություն՝ հայքնիներն իրենց փոքիկների հեք, ընդհանուր առմամբ՝ ավելի ֆան 150 հրավիրյալ: Սիթիգեքնը նախասեքված է 4-14 արեկան երեքաների համար: Մանկական արդաքն ունի իր կանոնակարգը, որը տարադիր է հյուրերի համար: Զարդաքը հարմարեքված է արժողական խնդիրներ ունեքող այցելուների ազաս սեղաքարժի համար: Այնեք

կան թեքահարթակներ, հասկացված ավտոկայանասեղի (ոչ 4-14 արեկան երեքաների, այլ նրանց ծնողների համար, անուուք), վերելակ, անգամ արկոլադի ֆաքիկաք: Մանկական արդաքի մարեքնիգի դեկավար **Նարեկ Մարտիրոսյանը** նեք է, որ Սիթիգեքնի հիմքում դրված է երեքիանի զարգացման կարեւոր 2 զարդաքար՝ կրթություն եւ զվարձանք: Երեքիաները արդաքում կարող են փորձել իրենց բժեքի դեքում, կամ ոսիկանի, ակսերը՝ բանկիրի, ֆեքը՝ ուտուցի, եւ սեսնել, թե որքանո՞վ է այդ մասնագիտությունը համարտասախանում իրենց ցանկություններին եւ եութայնը: Զիքս է, երեքիաներին նախ մեքս է բացարեկ, թե ինչ է եությունը, բայց դա երեկի հենց Սիթիգեքնում հոգեքան ակխասող փոքիկները կանեն: Հավելեն միայն, որ Սիթիգեքնը կարծի անեն օր միմչեք ժամը 22:00-ը, եթե իհարկեք մեր 4-ամյա փոքիկներն իրենց սմարքոններով չզանգահարեն սախի: Ու ֆանի որ արդաքում ինքնուրույնություն են սովորում, ինքնուրույն չգնան տուն՝ հիտսաքաքիվելով Սիթիգեքնի արդաքադեք Մուրադյանի դեք տայա-

րից, որը խել է մրանցից սիտսակ արջուկը, ֆանի որ դրա սեղում լեգոյով մեքս է հյուրանց կառուցվի՝ արդաքադեքարանի որոքամք: Հավելեն միայն, որ Սիթիգեքն արդեք իսկ բարեկան արդաքներ ունի, մասնավորադեք Մոսկվայում գործող «Мастер-Славь» արդաքի դեկավարը արհաքարական ուղեք՝ է հղել Երեւանի Սիթիգեքնին՝ բացման կարակցութամք: Տավուեքի խաղաքաքսոցներից, սակայն, ոչ մի արհաքարական ուղեք՝ Սիթիգեքնի բացման ադիքով չի եղել: Հիքեքնեն, որ Տավուեքում ԱԻՆ-ը եւ **Պահարդան** զարգացման հիմնարդան իրագործում են **խաղաքաքսոց** բարեգործական ծրագիրը: Ծրագրի արջանակներում Տավուեքում արդեք իսկ վերանորոգվում են դորոցների եւ մանկարդարեքների սարաժում զսնվող քաքսոցները, որեք սահմանամեքձ համայնքների երեքիաները կարող են մսնել ու խաղալ՝ թեքնամուց աննկաս: ԱԻՆ-ը սրամարդում է մասնագիտական խորհրդաքվություն, իսկ հիմնարդան իրականացնում է քաքսոցների մորոգումն ու կաքավորումը: Ի դեք դրանք կաքավորված կլինեն խաղաքիքե-

րով, ջրի տաքարեքով, գրբերով եւ հեքուսացույցով, ինչը, ուարդություն, **հնարավորություն կսա մեղմելու երեքիաների սքեքսային վիճակը քաքսոցում եղած ժամանակահասվածում:** Արդեք իսկ նման քաքսոց կառուցվել է Տավուեքի Ներքին Կարմիրադքյուր գյուղում, իսկ Պահարդան հիմնարդանը նախաձեքնել է մասնավոր սեկսորին ներգրավել խաղաքաքսոցները կառուցելու գործընթացին: Հիմնարդանը՝ **Օգնիր կառուցել հաջորդը** կարգախոսի ներքո հրավիրում է բարեքարներին օգնելու հաջորդ խաղաքաքսոցի կառուցմանը՝ սահմանամեքձ համայնքներում, որդեքսի մեր երեքիաների վրա ոչ ոք չկրակի, երբ նրանք խաղում են, եւ որդեքսի նրանք սքեքս չարդեքն, երբ իրենց գյուղի վրա կրակում են: Սիթիգեքնի արդաքաքսոքսարանը դեք չի արձագանքել Պահարդան հիմնարդանի՝ **Օգնիր կառուցել հաջորդը** կոչին: Ի դեք, Սիթիգեքնի բացմանը սահմանամեքձ համայնքների խաղաքաքսոցներից ոչ ոք հրավիրված չի եղել. նրանք հայքնի չեն, նրանք տարաքաքս խաղում են հակառակորդի հեք՝ սահմանագծին: **Տ. ԱՅԻՆԵ**

**ՈՌԻԲԵՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱԼ**

Մտակվա

Լրացավ Խորհրդային Հայաստանի աշխի ընկնող ղեկավար գործիչ, հանրադատության նախկին առաջին փոխվարչապետ, Պետության նախագահ Սյրսիչ Յոլակի Սյրսյանի 80-ամյակը: Զնորհավորելով նրան դասակարգելի հոբելյանի առթիվ, «հոգեհարազատ» գրույց ունեցանք փորձառու ֆաղաֆագետի, խոհական-բանական սնեսագիտության դոկտորի հետ:

- Ընկեր Սյրսյան, թե՞ դարձնում...
- Առաջինը ինձ ավելի հարազատ է (ժողովում է): Ես մնում եմ սովետական անձ:
- Տարիների հեռվից ավստ...

Ինչո՞ւ սեղափոխվեցիք Մուսկվա:

- Մեկ անգամ չեմ ասել՝ գյուրեցու մտքով անգամ չեմ անցնում հեռանալ Հայաստանից: Ես դաստիարակվել եմ հայկական մշակույթի և սրամտության: Երբ արդեն կարգավորվեցին բոլոր հարցերը, եկոնոմիկայի կառավարման իմ բազմամյա փորձն ու գիտելիքները: Բայց ահա խորհրդարանական գործունեության հենց առաջին օրերին բոլորից առանձնացրին 7 հոգու, բոլորս էլ նախկին բարձրաստիճանի պաշտոնյաներ, ու անհասկանալի, չհիմունքային կառավարման զրկեցին մասնավորապես իրավունքից: ՀՀ-ական որոշ քաղաքականներ զենքով սղառնում էին ոչ միայն անձանք ինձ, այլև, մեղա քաղ, ընթացիկ անդամներին: Եղավ մի դրույթ, որ ես զգացի, որ իմ երկ-

արություն էր: Ոչ, իհարկե: Սակայն նրա համար առաջնայինը ղեկավարումն ու մարդկանց ցահերն էին, նոր մնացյալը: Զինովնիկի արածը միայն երես, զնախապետ, հակառակ դարձվեցին նրան ամիմադրա կազմակերպչական աշխատանքից: Օլիգարխը աղաքայանցված սար է, նրան իր ցահից բացի ուրիշ ոչինչ չի հետաքրքրում, եթե «բարեգործական» ինչ-որ մի բան էլ անում է, միայն դոկտրինայական նպատակներով: Իմ ճանաչած ռուսաստանցի ցաս հայ գործարարներ են դասվել, որ փորձել են բիզնես բացել Հայաստանում, սակայն բախվել են հրեշտակալի կոռուպցիայի հետ: Բոլոր կարգի չհնվածներին մի բան է հետաքրքրել՝ բա իմ «խարը» որն է լինելու այդ գործում: Սա հանրապետության մթնոլորտ է Հայաստանում:
- Այդ ժողովրդական արձագանքները արդեն սերմին է

Հայաստանը միայն զոնտ լինել անենաարդարացի ղեկավարումը: Գոնե ստեղծել նվազագույնը, նոր միայն արարացեցեք:
- Իսկ Դուք ո՞րն եք համարում անկախ Հայաստանի երեք նախագահների գործունեության գլխավոր բացը, նկատի ունենալով երկրի ներքին իրավիճակը:
- Պատասխանատվության կասարյալ բացակայությունը ղեկավարի, հայրության առջև: Նրանցից ես ոչ մեկը ոչ մի ձեռով հազվեցու չեղավ ժողովրդին: Վարդիմիր Պուտինը իր իսկ նախաձեռնությամբ ստեղծեց Հասարակական դատարան, ժողովրդական ձևակերպության մեջ իր իրավունքների գործունեությունը ինչ-որ չափով, թեկուզե՛ս սարածաբանային մակարդակով վերահսկելու համար: Այն բանում, որ ռուսաց ղե-

վարդիվոստկան սնեսական համաժողովի ժամանակ միջոցառումը վարողը ներկա 4 ղեկավարների ղեկավարներին հարցրեց, թե ինչ կուզենային թողնել իրենց թոռներին, որ նրանք հղաքությամբ իրենց իրենց դատարանը: Հետաքրքրական կլինե՞ր լսել մեր երեք նախագահների ղեկավարներին:
- Ձեզ չի՞ մտածում հակառակական սրամարդու ղեկավարության հասարակության որոշ քաղաքականները:
- Դրանք հրահրել է Հայաստանի ղեկավարությունը իր իսկ ստեղծած սոցիալ-սնեսական դժվարություններից հասարակության ուսարդությունը ցեղելու նպատակով: Ո՞վ չգիտե, որ բոլոր մեծ սերունդները փորձել են հարաբերություններում գերազանցադատել նրանք իրենց ազգային ցահերից եւ նոր միայն դրանց քաղաքական կարող են հազվի մսել նաեւ վերջինիս հետ, եթե նույնիսկ այդ վերջինը դաճակից է: Սակայն սկյալ դարազայում, ցավոք, Հայաստանը ոչ միայն փոքր ղեկավարություն է, այլև հայսնվել է թույլի ու թուլացողի վիճակում, ինչը չի կարող «հարգանք» առաջացնել: Եվ հետո, նույնիսկ բնավ էլ աշխարհ չենք հայսնագործի եթե իրենցենք, որ մնանա՞հող հարաբերություններում ամեն ինչ կախված է փոքր ղեկավարի ղեկավարի խելամոտությունից, դիվանագիտական ճարտարությունից, սթափությունից, իրատեսությունից, հազվեցուցությունից, վերջիվերջ, ինչու չէ, անձնական հմայից: Նա միայն ձգտել է զուտ զսնել մեծի ղեկավարի հետ, նույնիսկ մարդկային առումով ցահել նրա համակրանքն ու բարեհաճությունը: Մեզ ղեկավարող մի լարվածությունն Ռուսաստանի հետ: Հայաստանի ղեկավարությանը, օրինակ, չի՞ անհանգստացնում այն դարազայում, որ Թուրքիայում սկսել են խոսել սեփական ասոմային զենք ստեղծելու մասին: Անիմաս է մեր բոլոր անկարողությունների համար ֆալությունն ընդհանուր դարձնել Ռուսաստանին:
- Ո՞րն է ելիք:
- Ես մեծ հույսեր եմ կադում Հայաստանի երիտասարդության, նոր սերնդի մարդկանց հետ: Մոսկվայում էլ կան հիանալի կրթություն սացած, արդիական մտածողությամբ ազնիվ ու հայրենասեր հայ երիտասարդներ, որոնցից ցատիկ հետ ցփվել են ու արունակում են ցփվել: Պե՛տ է ասդարեզ բացել նրանց համար:

ՄԿՐՏԻՉ ՄԿՐՏՉՅԱՆ.

«Հայաստանի հույսը նրա երիտասարդությունն է»

սում եք Խորհրդային Հայաստանի կորուստը:

- Այն էլ ինչքան եմ ավստում: Եվ հարցն այն չէ, որ ես այն տարիներին բարձրաստիճանի պաշտոնյա էի: Մեմ Կարեն Դեմիրճյանի թիմով, արունակելով նրա նախորդների ավանդը, ինստիտուտն զարգացնում էին մեր սիրելի հայրենիքը: Եթե թույլ կսաք, մի հանրի հասկանալի թվեր ու փաստեր կբերեմ: ԽՍՀՄ-ի կազմալուծումից առաջ Հայաստանը թալիս էր երկրի արդյունաբերական արտադրանքի 1,3 տկոսը, աղաքակրում էր փոփոխական հոսանքի էլեկտրաարժեքների թողարկման միտքնական ծավալի 4,3, մեսարդահաս հասոցների 9, լուսավորման էլեկտրաարժեքի 7,4, սրիկոսաժե սոխակեղենի 5,5, կաճել կոսեկեղենի 3, դոսուդրանգարեղենի դախածոների 3,4 տկոսը: Հայաստանը զբաղեցնում էր անդրկովկասյան տարածքի ընդամենը 16 տկոսը՝ բնակչության 22 տկոսով: Սակայն նա թողարկում էր նրա արդյունաբերական արտադրանքի 25,4 տկոսը, մեքենաչինության՝ 38, թեթեւ արդյունաբերության 28, գյուղատնտեսական մթերների՝ 16,3 տկոսը:
- Իսկական ինդուստրիալ ղեկավարներ: Ես հիշում եմ, իմ հայրենի Ծանաղինում նույնիսկ ռազմարդյունաբերական գործարան կար: Հիվանդագին մի հարց՝ Դուք

ում իմ մնալը ավելորդ է, որ ինձ առավելագույն մեկուսացրել են: Զեմ ուզում մարանալ, սակայն ինձ զրկեցին նույնիսկ օրինականորեն հասկացված բնակարանից:
- Ի դեմս նոր իշխանությունների Դուք հեռանկար տեսնո՞ւմ էիք:
- Բնավ, կառավարչական դիլեմատությունը աղաղակող էր: Թեեւ դժվար էր դասկերացնել, որ արունակ կզա «մութ ու ցուրտ» օրերի մղձավանջը: Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի գործունեության ամենաթերի կողմը նրա կարգային ֆաղափականությունն էր: Խորհրդային չինովիկները դարձան իր կրթական-փորձառական մեծ կրթող էին անցնում, եւ բացառվում էր, որ դասասխանուսու դասոնում նեանակվեր ղեկավար կառավարման մեթոդա փորձ չունեցող անձ: Ըստ իս, ներկա կոռուպցիոն-օլիգարխիական համակարգն էլ է սկիզբ առնում Լեւոնի ժամանակներից: Հասոցները վաճառելուց առաջ ղեկավար մտածել, թե ինչ արտադրանք կարող է նա տալ: Ես հանդգնեցի էի, որ նրանք կհանդեն ինդուստրիալ, բազմակողմ զարգացած ղեկավարները:
- Այդպես էլ եղավ: Որո՞նք են, Ձեր կարծիքով, անկախ Հայաստանի մեծագույն թերությունները:
- Կոռուպցիան ու արտադրությունը: Ես երբեք չեմ ասի, թե խորհրդային չինովիկը համակ

դարձել: Բայց երկրի համար ամենակործանարարը, իրոք, արտադրություն է:

- Խորհրդային տարիներին մեմ մեծ հայություն հավաքեցին Հայաստանում, եւ նրա բնակչության թիվն արդեն մոտենում էր 4 միլիոնին:
- Նախագահ Սերժ Սարգսյանը այսօր երազում է այդ մասին:
- Բայց ինչ տեղի ունեցավ անկախության 25 տարում. բնակչության կեսն արտադրություն արտադրաբացվել արունակում է համաճարակ մնալ Հայաստանում: Երբեք է, մեր ժամանակ մարդիկ չէին կարող զանգվածաբար արտադրություն արտադրել, բայց հայաստանցին կարող էր հեշտությամբ տեղափոխվել, ասեմք, Ռուսաստան: Սակայն նա դա չէր անում, ֆանգի լավ էր աղում իր հայրենի երկրում, սոցիալադատ աղաքակր էր: Ներկա անարդարություններն ու անաղաքակրություններն են մղում նրանց այդ ֆայլին: Թեեւ արդեն արտադրություն է եւ կարիքավորը, եւ ունեւորը:
- Հայաստանի ղեկավարությունն արդարանում է, թե միայն մեր երկրից չեն արտադրություն:
- Դա ճիշտ է, բայց դարաբայան խնդրով արդարադատ, դեղի ծով էլ չունեցող, բնական ռեսուրսներով աղաք, ոչ համակիր երկրներով քաղաքացիական, բնակչությունից զրկվող

կավարը այսօր արմատադատ կոդում է նահանգադատական կոդումը, աղաքաբաց բացվելով երիտասարդ ու իրավասու ֆաղափագետների համար, աղաք է նաեւ հասարակական կազմակերպությունների դերը: Հանգադրություն է կառավարել երկիրը իմնադատակրության մղումով:
- Դուք ունե՞ր կոնկրետ առաջարկություն:
- Թող ամադադադա չինչի, սակայն կարծում եմ, որ ժամանակն է, եթե ու չէ, ստեղծել Հայաստանի փրկության հասարակական կոմիտե (հարցն անվանման մեջ չէ), որը միավորի հայրենիքում ու սիյունում աղաք ճանաչված (սա կարեւոր գործուն է) մարդկանց, որոնք կարողանան իրենց իրավունք վերադատել երկրի կյանքի առանց ֆայլին խնդիրների առնչությամբ իրենց հարցադոդումներով հրադարակավ դիմել ղեկավար ղեկավարին ու ղեկավարությանը՝ դարաբանումներ սսանալու համար: Բազում հայ մարդիկ չեն ուզում հաշվել հեշտե՛տ արմատակրվող «մեմող երկիր» մսայնության հետ: Երկրում չեն գործում օրենքները, դրանք միայն հավասարադոդ լինեն եւ ուժեղի, եւ թույլի համար: Հայաստանի ղեկավարը, ով էլ ու լինի, մսավայություն միայն ունենա իր արածի ու չարածի համար: Դուք ասեք, արդարացվա՞ծ է հեշտադատակրական միլիոնատերի անխոզվ կարգավիճակը: Հիշում եմ, եւ,

վարդիվոստկան սնեսական համաժողովի ժամանակ միջոցառումը վարողը ներկա 4 ղեկավարների ղեկավարներին հարցրեց, թե ինչ կուզենային թողնել իրենց թոռներին, որ նրանք հղաքությամբ իրենց իրենց դատարանը: Հետաքրքրական կլինե՞ր լսել մեր երեք նախագահների ղեկավարներին:
- Ձեզ չի՞ մտածում հակառակական սրամարդու ղեկավարության հասարակության որոշ քաղաքականները:
- Դրանք հրահրել է Հայաստանի ղեկավարությունը իր իսկ ստեղծած սոցիալ-սնեսական դժվարություններից հասարակության ուսարդությունը ցեղելու նպատակով: Ո՞վ չգիտե, որ բոլոր մեծ սերունդները փորձել են հարաբերություններում գերազանցադատել նրանք իրենց ազգային ցահերից եւ նոր միայն դրանց քաղաքական կարող են հազվի մսել նաեւ վերջինիս հետ, եթե նույնիսկ այդ վերջինը դաճակից է: Սակայն սկյալ դարազայում, ցավոք, Հայաստանը ոչ միայն փոքր ղեկավարություն է, այլև հայսնվել է թույլի ու թուլացողի վիճակում, ինչը չի կարող «հարգանք» առաջացնել: Եվ հետո, նույնիսկ բնավ էլ աշխարհ չենք հայսնագործի եթե իրենցենք, որ մնանա՞հող հարաբերություններում ամեն ինչ կախված է փոքր ղեկավարի ղեկավարի խելամոտությունից, դիվանագիտական ճարտարությունից, սթափությունից, իրատեսությունից, հազվեցուցությունից, վերջիվերջ, ինչու չէ, անձնական հմայից: Նա միայն ձգտել է զուտ զսնել մեծի ղեկավարի հետ, նույնիսկ մարդկային առումով ցահել նրա համակրանքն ու բարեհաճությունը: Մեզ ղեկավարող մի լարվածությունն Ռուսաստանի հետ: Հայաստանի ղեկավարությանը, օրինակ, չի՞ անհանգստացնում այն դարազայում, որ Թուրքիայում սկսել են խոսել սեփական ասոմային զենք ստեղծելու մասին: Անիմաս է մեր բոլոր անկարողությունների համար ֆալությունն ընդհանուր դարձնել Ռուսաստանին:
- Ո՞րն է ելիք:
- Ես մեծ հույսեր եմ կադում Հայաստանի երիտասարդության, նոր սերնդի մարդկանց հետ: Մոսկվայում էլ կան հիանալի կրթություն սացած, արդիական մտածողությամբ ազնիվ ու հայրենասեր հայ երիտասարդներ, որոնցից ցատիկ հետ ցփվել են ու արունակում են ցփվել: Պե՛տ է ասդարեզ բացել նրանց համար:

Վուլֆգանգ Գուստը՝ «պատվավոր անդամ»

Հայ-գերմանական ընկերությունը (Deutsch-Armenische-Gesellschaft, DAG) հաճույքով հայտարարել է, որ «դասավոր անդամի» կոչում է արժանացրել Հայոց ցեղասպանության ճանաչման եւ ուսումնասիրության գործում նեանակալի ավանդ ներդրած Վուլֆգանգ Գուստին, տեղեկացնում է Բեռլինից Սուրիել Սիրաֆ-Վալսթայնը:
Այդ առթիվ հրադարակված հայտարարության մեջ դիկս. Բաֆֆի Քանսյանը նեել է, որ մեծ դասիվ է նրա նման մի անձնավորությանն ունենալ ընկերության դասավոր անդամների արբերում: «Նրա մեծագույն ավանդն այն է, որ գերմանական արտադրանախարարության արիվներից դուրս է բերել բազմաթիվ փաստաթղթեր Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ, ուսումնասիրել, խմբագրել եւ մեկնաբանել նախան դրանց հասանելի դարձնելը համացանցում: Նրա եւ կնոջը՝ Սիզիլիի ստեղծած կայքը

Վուլֆգանգ Գուստը տկոնց հետ

(www.armenocide.net) իսկական զանձարան է այդ հարցով զբաղվողների համար եւ հանդիման վայրը՝ ուսումնասիրողների, որոնցում մեծ թիվ են կազմում նաեւ թուրքերը», գրել է նա:
Գուստի, որն այժմ 82 տարեկան է, հավաքած փաստաթղթերի մի իսկայական մաս տղադիր գրի ձեռով գերմաներեն լույս է տեսել 2005-ին, իսկ 2014-ին «Չորյան ինստիտուտ» անվերենով հրատարակել է դրա թարգմանությունը Նյու Յորկում «Հայոց ցեղասպանությունը: Փաստեր գերմանական արտադրանախարարության արիվներից, 1915-1916» խորագրով:
Ավելացնենք, որ հայ-գերմանական ընկերությունը, որն իր հիմնադրման հարյուրամյակը տոնել էր երեք տարի առաջ՝ Բեռլինում, ստեղծվել է գերմանացի հոգեւորական, հասարակական գործիչ, արեւելագետ Յոհաննես Լեփսիուսի կողմից:

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱԼ

Սփյուռքի հայագիր եւ օսարագիր գրողների վեցերորդ համաժողովը՝ «Փամանակակից հայ գրողն ու գրականությունը՝ 21-րդ դարի մարտահրավերների առջև» խորագրով, մի ֆանի օր ընթացում էր Ծաղկաձորում ու Երեւանում: Նրա ամփոփիչ ակորդներից է Ամենայն Յայտ Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի՝ Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնի «Գարեգին Ա» կրթական կենտրոնում Սփյուռքահայ հայագիր եւ օսարագիր գրողների համաժողովի մասնակիցների ընդունումը, ինչպես նաեւ հոկտեմբերի 14-ին Օսականում Թարգմանչաց տոնի նշումն ու Սուրբ Էջմիածնի աջակցությամբ թարգմանական գրական «Կանթեղ» մրցանակաբաշխության ամփոփումը, որի մրցանակներից մեկը բաժին է ընկել համաժողովի մասնակից, իրանահայ գրող եւ թարգմանիչ Վարանդին: Ամենայն հայոց կաթողիկոսը, իր հայրադատական օրհնությունը փոխանցելով համաժողովի մասնակիցներին, սփյուռքահայ գրողների հետ համդիմանը դաստասակարարություն է հայտնել զորակցելու հայագիր եւ օսարագիր հայ գրողներին, ինչպես նաեւ Մայր աթոռի հնարավորությունները ծառայեցնել ազգօգուտ նման ձեռնարկների կազմակերպման համար:

Համաժողովն, իհարկե, հնարավոր եղավ իր մեկենասների եւ աջակիցների շնորհիվ՝ Սփյուռքի եւ Մեծկույթի նախարարություններ, Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Թեմայան մշակութային միության Ամերիկայի եւ Կանադայի կենտրոնական վարչություն: Իսկ համաժողովի գլխավոր հովանավոր, Ռուսաստանի հայերի միության եւ Համաշխարհային հայկական կոնգրեսի նախագահ Արա Աբրահամյանի՝ համաժողովին արված ուղերձում իսկ առկա էր այն գիտակցումը, որը նաեւ բոլոր մյուսների աջակցության շարժառիթ էր. Ա. Աբրահամյանը, կարծես բացարձեւ Յայտասանի գրողների միության ձեռնարկներին իր մեծական աջակցությունը, նշել էր (այն մեկնաբանում էր ՌԶՄ փոխնախագահ Վլադիմիր Աղայանը), թե ներկա նոր մարտահրավերներին կարելի է դիմակայել համազգային միասնությամբ, իսկ Գրողների միությունը համազգային միասնության դրոշմ բարձրացնողների մեջ է. «Գրականությունը հզոր միջոց է՝ աշխարհին ասելու ձեռնարկությունը մեր ժողովրդի, նրա անցյալի, այսօրվա ու ապագայի մասին», համաժողովի հովանավորի ուղերձի խոսքերը փոխանցեց Վլադիմիր Աղայանը: Մյուս աջակիցները նույնպես օգտագործեցին առիթը համաժողովի մասնակիցների հետ շփվելու, ուղերձներ հղելու:

ՀԳՄ նախագահ Էդվարդ Միլիսոնյանը համաժողովի աշխատանքի ծաղկաձորյան օրվա ընթացքում հասցրեց իր ողջունի խոսքում եւ սփյուռքահայ գրականության խնդիրներին խոսել, եւ այդ խնդիրները լուծելու ջանքերի մասին նշել (սփյուռքահայ գրողները տրամադրվում են Հայաստանում, հասկալիքս անթուղիքաներում, արեւմտահայ դասական գրականությունն է լայնորեն տրամադրվում), եւ ուրվագծել անելիքը. «Բարձր մշակույթն ու գրականությունն էլ, ոչ թափափա փվանագիտությունից, ի գորու են այս դժվար աշխարհում հարթել ոչ միայն հայության կոնցիպցիան, այլեւ մարդկության, թող ամբողջաբար չհնչի, փրկության ստղանն այս անգամ կառուցեն գրի տեսքով եւ ի ցույց դնեն Արարաթի գագաթին», հայ գրողներին ու գրականության խնդիրն առհասարակ դասկարգելուց Հայաստանի գրողների միության նախագահը: Հայ գրականության արժեքավոր բաղկացուցիչ սփյուռքահայ գրականության խնդիրները, առանձնացնելով, իսկ երբեմն էլ չառանձնացնելով հայ միասնական գրականությունից, իրենց գեղուցումներում մանրամասնեցին Պետրոս Դեմիրճյանը, Սուրեն Դանիելյանը,

Նորայր Աղայանը, Վարդան Դեռիկյանը, Գրիգոր Զանգիկյանը՝ խոսելով հասկալիքս հայ միասնական գրականության հրամայականի, անցյալի ավանդույթներին նոր շարունակություն հաղորդելու, մեծերին արժանի սերունդ ունենալու անհրաժեշտության, համահայկական միասնական գրական մթնոլորտ ստեղծելու օրակարգային հարցերի մասին:

Որեւէ համաժողովից, հասկալիքս, եթե այդ համաժողովն ի մի է բերել Հայաստանի, Արցախի եւ Սփյուռքի գրողներին,

րին, լրագրողներ սղասում են անարկայական արդյունքներ, չեն սիրում համաժողովից համաժողովի ֆոնո մույնաբնույթ գեղուցումները, կամ համաժողովներին առավել հասուկ գեղուն աշխատանքի հայկական սովորույթը: Դե՛ մեր բնույթն է այդպիսին, միգրացեառավել յուրաքանչյուր ու չոր են, օրհնակ՝ գրողների հետ համեմատած: Սակայն վերջին օրերին Ծաղկաձորում եւ Երեւանում անցացվող Սփյուռքի հայագիր եւ օսարագիր գրողների 6-րդ համաժողովի մասնակից բարեկամ գրողներից մի ֆանիք խորհուրդ սվեցին նույն մոտեցումը չունենալ համազգային միասնական գրական մթնոլորտի ձեւավորման ուղիներ որոնող այս կարգի հավաքներից, ֆանի որ ստեղծագործական ներշնչանքներ սնող այսօրվա համաժողովների ներքին տրամաբանությունը սարքեվում է Հայաստան-Սփյուռք համաժողովի խիստ գործնական մոտեցումային ուղղվածությունից. գրողական հավաքներն ստեղծագործողին ավելի հայրենիքն է հայկական միասնական թեմատիկային կաղող ձեռնարկներ են, ու այդ իմաստով արդարացված՝ իրենց բոլոր ձեռնարկների մեջ:

Այդ նույն կերպ էլ մեր զարմանքին, թե համաժողովի մոտասակն ավելի շատ սփյուռքահայ գրողների խնդիրները հենց իրենցից լսելով լիք է լինել, այլ ոչ թե, ինչպես որ համաժողովի առաջին օրը Ծաղկաձորում էր, Հայաստանի գրաֆանադատների կողմից խնդիրները տեսական մակարդակով գեղուցումների տեսքով վեր հանելը, Հայաստանից Սփյուռքի գրողներին Սփյուռքի գրականության խնդիրների մասնաճեման մեծական մղումը՝ նույն սփյուռքահայ գրողները խիստ սարքե մոտեցումներ հակադրեցին: Օրհնակ՝ աշխարհին Արցիլ Գրիկու մասին հիանալի վերոյով հայտնի Սարգիս Վահագնի գոհացրել էին գեղուցումները, նա հասկալիքս իրեն հուզող հարցերի վերաբերյալ իրազեկումներ էր ստացել Գրողների միության նախագահ Էդվարդ Միլիսոնյանի եւ փոխնախագահ Պետրոս Դեմիրճյանի գեղուցումներից: Առաջինը լիքս մեջ իր ղեկավարած կազմակերպության՝ Սփյուռքի գրողներին եւ գրականությանն ուղղված ջանքերի մասին, որոնք ի վերջո ջանքեր են նույն անասոմիան ունեցող երկու սարքե մարմինների՝ արեւելահայ եւ սփյուռքահայ

գրականությունների սինֆոնացված ու միասնական գործունեության ուղղությամբ: Իսկ երկրորդը գրաֆանադատության հայագրով դիտարկեց սփյուռքահայ գրականության խնդիրները՝ լեզվական անցողիցից սկսած՝ մինչեւ նոր գրականությանը ներկայացած 21-րդ դարի մարտահրավերներ: Ի դեմք՝ Սփյուռքի գրականության երկվության, արմատահայերենի եւ արեւելահայերենի՝ որոշու գրականությունն ակամա բաժանող դարազայի, կարոտի ու նահանգի գրականության թեմատիկան նոր, հասկալիքս Տեղադարձ

Փրկության սաղանք՝

նության թեմատիկայի նորովի իմաստավորմանը փոխարինելու անհրաժեշտության մասին խոսեց նաեւ գրականագետ Սուրեն Դանիելյանը: Իսկ գրող Նորայր Աղայանը առավել ֆան դասկարար գիտեք ներսի ու դրսի դրոշմները, որոնցով հանդերձ ոչ թե երկու հայ գրականության մասին լիքս խոսք գնա առհասարակ՝ այլ մեկ, միասնական հայ գրականություն:

Լիքսանահայ «Կամար» գրական դարբերականի խմբագիր Ժիրայր Դանիելյանը մասամբ համաձայն էր, որ գեղուցողները հենց սփյուռքահայ գրողները լիքս լինելն, որոնք առավել առարկայորեն կխոսեին իրենց խնդիրներից, իսկ դրա հնարավորությունը նրանք միայն կարճատե ելույթների միջոցով ունեցան:

Արցախի երիտասարդ գրող Վան Նովիկովի համար, ընդհակառակը, ամեն ինչն էր հետաքրքրական՝ նա նոր էր սկսել ծանոթանալ մեր սփյուռքահայ համայնքների գրական կյանքին, եւ նրա համար ամեն ինչի մեջ տեղեկանական նորություն կար՝ անկախ ձեւից:

Սակայն խոսուվանեմ՝ հետեւելով համաժողովի աշխատանքին, եւ սփյուռքահայ գրողներից շատերի արտաստեղծ ստեղծանքներին՝ նկատեցինք, որ ընդհանուր առմամբ համաժողովը ուրախություն էր մոտ հինգ տասնյակ այն գրողների համար, ովքեր սփյուռքյան սարքե համայնքներից զայլով իրարու ֆով՝ հնարավորություն ունեցան շփվելու, միմյանց խնդիրներին ու ձեռքբերումներին տեղյակ լինելու, խոսքըները հարթահարելու ճանադարհները ֆնելու: Ուրիշ էլ որեւէ, եթե ոչ հայրենիքում է հնարավոր այդ բոլորի մասին գրուցել, փոխադարձ համագործակցության դատ ձեւավորել, աջակցություն ստանալ, որը խոսուցվում էր եւ Գրողների միության ղեկավարության, եւ հայաստանյան գրական մամուլի խմբագիրների կողմից: Սփյուռքի գրողները եւ միմյանց, եւ հայրենիքում ստեղծագործող գրողների հետ շփվելու, միմյանց ստեղծագործությանը ծանոթ

լինելու խնդիր ունեն ու այս անգամ խնդիրը լուծեցին համաժողովի ձեռնարկում, որն ի դեմք, մինչեւ այժմ կազմակերպվածներից ամենամասշտաբայինն էր:

Այնպես որ ես ես իմ դրագմաշիզը մի կողմ դրի՝ միգրացե ինձ համար արդյունավետության առումով ոչ այնքան մոտասակային թվացող համաժողովին դասազներ ներկայացնելու առումով, որոշուց, որ անտեղի ֆնադատությամբ գործին վնաս տալու փոխարեն՝ համարեն, որ ձիւք են իրենք, գրողները, որոնց այս համաժողովը մի դարգեւ էր թվում, բոլոր խնդիրները ավի մեջ ի մի տեսելու հնարավորություն: Իսկ սփյուռքահայ գրականության խնդիրները բազմապես են, սկսած այն հարցի դարգաբանումից, թե արդյոք հայ գրող կարելի է անվանել օսար լեզվով գրող թեկուզ հոչակավոր գրողին, վերջացած նրանով, թե ինչպես չեզոքացնել արեւելահայերենի եւ արեւմտահայերենի արեւմտական բաժանարար միասնական հայ գրականություն ունենալու ճանադարհին, կամ ինչպես ընթերցողի սակավության, նոր գրական սերնդի նվազման դարազայում դասվով ստանձնել այն գրականության շարունակականությունն ու կենսունակությունը, որ ստացել ենք Շահնուրից, Զոհրապից, Վարուժանից, Մնձուրուց եւ

այլ գրական հսկաներից, այն էլ ֆանմեկերորդ դարի՝ գրականությանն ու գրին սղառնացող նոր, նաեւ զանազան տեսնիկական մարտահրավերների դարազայում:

Կամ հոգսը՝ ինչպես թույլ չչալ լեզվական նոր, գրականությանը խորք իրողությունների մոտեք գրականություն, օսար բառերի, ինչպես նաեւ փողոցային ժարգոնի ներմուծումը, այն դեմքում, երբ հարուս հայերենը հաճախ սվեքվում է այդ կարգի «նորարարություններով», ինչով որ մտահոգված էր գրականագետ Ալեքսանդր Թովչյանը:

Իհարկե, այս հսկայաճավալ դրոշմները մեկ համաժողովում ֆնարկել եւ եզրահանգման հասնելը ուտոպիա էրազանք կլինել, մանավանդ շատ հարցեր այդպես էլ միանգամակ դասասխան չունեն՝ ասեմք լեզվի երկվության խնդիր, կամ այն հարցը, թե արդյոք հայ գրող է օսարագիր, բայց հայկական ծագմամբ գրողը: Որոշուցի հարցն ավելի դասկարգնելի դարձնեմք՝ առարկայացնեմք ավել, ասեմք հայ գրողներ են արդյոք այնպիսի մեծություններ, ինչպիսիք են Վիլյամ Սարյանը կամ Վահե Զաչան: Կամ ասեմք այժմ աշխարհում բեւաբեւել դարձած «Ով կհանգցնի լույսերը» վեդի՝ հայկական ծագմամբ իրանցի հեղինակ Զոյա Փրգաղը, որի այդ վեդում հենց հայկական կենցաղն է նկարագրված: Սփյուռքահայ գրողների, ինչպես նաեւ մեր գրողների ու գրականագետների մի զգալի մասը հանդգված է՝ ով հայերեն չի գրում, հայ գրող չէ: Բայց

հայկական թեմաները աշխարհին ճանաչելի դարձնելու առումով երբեք չի կարելի վստահ լինել, թե ով է ավելի հայ գրող՝ Վիլյամ Սարգսյանը, թե՛, ասեմք, Նաիրի Զարյանը: Ինձ համար, օրինակ, Վիլյամ Սարգսյանը հայ գրող է:

Խնդիրները ներկայացնելու լավագույն ճանադարհն, իհարկե, Սփյուռքի մեր գրողներին լսելն է, ինչին կոչված էր համաժողովը, եւ որը դարձրեաքար անուն են նաեւ «Ազգ» թերթի խմբագրատունը եւ նրա՝ Սփյուռքի իրականությանը տեղյակ խմբագիրը, նաեւ թերթի էջերը հաճախ սրամաղբերակ սփյուռքահայ գրողներին:

«Ազգը» ամերիկահայ գրող Սարգիս Վահագնի եւ լիբանանահայ գրող եւ խմբագիր Ժիրայր Դանիելյանի հետ ճեղագրույցների միջոցով որոշ խնդիրներ են քննարկեց, մասնավոր՝ նրանց ելույթները համաժողովում նույնպես անդրադարձ էին այդ խնդիրներին:

«Օտար հողի վրա կարելի չէ սոսմիկ գրականություն արժանավորել», ասում էր ամերիկահայ գրականության սիրելի անուններից մեկը՝ Ս. Վահագնը, կարո՞ւմ գրականության անցյալի ձեռքբերումների ու անունների մասին խոսելուց հետո մտադրված սփյուռքյան գրական դասական օջախների աստիճանական մարտնդով: Մերձավոր Արեւելքի

ամսագրի խմբագիր Ժիրայր Դանիելյանը, զննահատելով համաժողովը նեղ, որ աշխարհի սարքեր ծայրերում ստեղծագործող այսօրվա գրողացուս համաժողովը «կուզա հաստատելու, որ մեր ընթացքը շարունակելի եւ անընդմեջ դիտարկելի է»: ԳՊՄ-ն իր գիրկն ընդունեց սփյուռքահայ բազմաթիվ գրողների, մասնավորապես՝ լիբանանահայ 15 գրող դարձել են Հայաստանի գրողների միության լիիրավ անդամ, դա չի կարող չհղատեսել սփյուռքահայ գրականության խնդիրների լուծմանը, այդ թվում՝ մեկ ուղղագրությամբ գրելու խնդրի քննարկմանը:

Ժիրայր Դանիելյանը դասնեց Սփյուռքի գրական դարբերակների, մասնավորապես «Բագինի» ու «Շիրակի», վերջինիս իրավահաջորդ «Կամարի» (որի խմբագիր էլ հենց նա է) մասին, որոնք սասնյակ սարիներով նդաստել են Սփյուռքի գրականության համաճանաչմանը, սփյուռքահայ գրողների հանդիման վայր եղել: «Շիրակը» Թեֆեյան մշակութային միության հրատարակությունն էր, «Կամարը» եւ «Բագինը» ծնունդ են բերում: Ի դեպ՝ չորս սասնյակ սարի «Բագինի» խմբագիր եղած եւ անցած սարի կյանքից հեռացած Պողոս Սնառայանին զննահա-

միրճյանի ելույթները շատ հավնեցա, համադարձակ էին: Բայց դեռ ընթացում են քննարկումները, հետ կերեալ (հարցազրույցը տեղի է ունեցել երկու-ժամ, իսկ համաժողովը դեռ դիտարկումներ կան):

- Սփյուռքի գրականության գլխավոր խնդիրը անձամբ Դուք ո՞րն եք համարում:

- Գլխավոր խնդիրը՝ ընթերցող չունիմ: Մեծ զանգվածը արդուսի, վայելի եւ հաճույի ետեւ գացող զանգված մըն է, որ գիրք չի կարդա: Այս սարի, օրինակ, երկու հասր հրատարակեցի՝ բաժնետիր համար: Լավ է՝ ունիմ մեկ-երկու արցավ մարդիկ, որոնք ծախսերը կհոգան, եթե ոչ՝ հրատարակելն անհնար է:

- Հայրենիքում ճանաչելի լինելը նույնպես մեծ դժուրեւ չէ համարում սփյուռքահայ գրողներից շատերի համար:

- Ես այն բախտավորներն եմ, որոնք այդ դժուրեւը չունիմ: Դեռ 1960 թվականն սկսելով միտ ալցելած եմ Հայաստան, եւ կյանքիս մեծագույն երջանկությունը եղած է իմ «Արմասներ» հասրիս՝ Հայաստան լույս տեսնելը, 10 հազար տարածով: Երազային բան մըն էր դա, 500 օրինակ կտրեմ հիմա: Ամիս մը հետ եկա, որ 100 օրինակ վերցնեմ-Սփյուռք սանիմ, ոչ մեկ գրասան մեջ գա, սղառվե էր: Դիմեցի Վարդա Պետրոսյանին՝ 50 օրինակ գալու ու գաղտնի հանգամանք բացահայտեց, թե՛ «մեր գրագրները, եր կարեն ու կտրեն» 10 հազար տարածակամն է, հազար մըն ալ իրենց համար կտրեմ գաղտնի», աղ իրաժեան գաղտնի վերցուցե էր: Աղիկա մեծ ուրախություն էր ինձի համար՝ գիրք սեւ ռուկայի արդանք եղած է այդ ժամանակ Հայաստան: Հիմա դժբախտաբար, Սփյուռքում հատկապես այդ գրող ղեկն ունի մեկնասներու, տղանսակն ալ չորս-հինգ հարյուր օրինակ է, կտրեն ինչ ողբալի վիճակ է: Երբեմն կմխիթարվիմ մտածելով, որ համաշխարհային է գրի սագնաղը, մարդիկ սկսած են հեռուստացույցով կամ ալ ուրիշ հաճելի միջոցներով ժամանակ անցնել, քան թե գիր կարդալով, բայց մեր մոտ ծայրահեղ է վիճակը հատկապես...
- Այնուամենայնիվ՝ հայ ընթերցող վաս գիտե Սփյուռքի ներկա գրողներին, ու անգամ Դուք երբեմն ներկայացվելու կարիք ունե՞ք:

- Պատմվածքներս բոլոր իրադատ՝ Բերյուքի ու Սփյուռքի համասարած կյանքի մասին են, շատ ձանձուրած են աշխատանքի բերումով, եւ Սփյուռքը դասկերած են իրադատակամ: Հետո՛ գրած են դասակարգում դրամա՝ «Աճոս Ռոմանովը»: «Արեւի Գորկին»՝ կյանքիս ամենամեծ ուրախությունը եղավ, որ հաջողվեցավ գրել. ոչ միայն Արեւի Գորկիի մեծության համար, նաեւ սկսած եմ հոն քանակական-երեսունական-հառասունական թվականներու ամերիկյան նկարչական արվեստի խնորհները, որոնք առաջնորդը եղած է մեր Արեւի Գորկին:

Գիրքս մեծ ընդունելություն գալով, բայց դժբախտաբար, չգիտեմ ինչու Հայաստանում չհաջողվեցավ. արդեն գիտեմ, թե երկու մրցանակներու արժանացավ՝ Հայաստանի Թեֆեյան մշակութային միության եւ «Հայկաժե Ուզունյան», հիմա ես երկու օրինակ ունիմ միայն, ամբողջը սղառված է: Պիտի ուզեի, որ որոշ ձեռնարկներ ըլլային «Արեւի Գորկի» վերջը Հայաստանում տրեւելու: Հայաստանի ուղղագրությամբ ըլլալը աղոր ալ հոժար եմ, բայց Հայաստանի ընթերցողին էլ հասնի:

Հիմա դասավածներս միացուցի մեկ հասրի մեջ եւ Մեծ եղեռնին տուրք տալով գրեցի «Հաճընը սիրուն» վերջը՝ միջրված Հաճընը հերոսական քաղաքի ինն ամսվա դյուցազանական դիմադրության երեսուն հազար բանակի դեմ վեցհազար քաղաքի հայորդիներով:

Գրի տեսքով

Սարգիս Վահագնը իր հետ

ժամանակ խոսքեր ասվեցին համաժողովի սարքեր ելույթ ունեցողների կողմից:

«Ազգի» հետ զրույցում Ժիրայր Դանիելյանը սփյուռքահայ գրականության գլխավոր խնդիրը համարեց այն, որ կյանքից հեռացող անվանի գրողներին համարժեք փոխարինողներ չկան այժմ: «Ընթերցող կարելի է գտնել սակավին, գրող չկա, մեկնածների փոխարեն մեմ փոխարինողներ չունիմ: Այն դժուրը, որ ժամանակին դարբնոցն էր հայ գրողներ ստեղծելու, այսօր ինքը լուրջ խնդիրներու առջեւ կանգնած է: Իսկ գիրք հրատարակել միջին այսօր կարողանում են»:

Ժ. Դանիելյանը նաեւ Կիլիկիո կաթողիկոսարանի գրահասարակչական դասասխանատուն է, նրա գլխավոր աշխատանքը Կիլի-

կիո եւ Հայաստանի՝ ճանաչողներ առաջ հրատարակած գանձերը վերսին հրատարակելն է՝ ավելի հարստացնելով այդ հրատարակությունները ծանոթագրություններով եւ հավելվածներով:

«Ես հոռեես եմ, որ բան կփոխվի», ասում էր նա մեզ հետ զրույցում՝ իր ողջ գործունեությամբ ու արած գործերով, սակայն, հակառակն արագուցելով:

Համաժողովի ընթացքում Սարգիս Վահագնի հետ ունեցած «Ազգի» ճեղագրույցը փոխանցեմ ամբողջությամբ, այդպիսով միգուցե փոխանցեմ նաեւ գրողական մի ողջ աշխարհի փոքրիկ դասառիկ:

Տարագրույց՝ Սարգիս Վահագնի հետ

- Այսօրիս համաժողովներից ի՞նչ ղեկ է տղատել:

- Այս հավաքները նախ ծանոթացման եւ հարողակցման շատ կարեւոր ազդակներ են: Օրինակի համար հիմա հոգեկան մեծ աղորումներ եւ ներհանումներ սագա՝ տեսնելով գրողները այսօրեւ կազմակերպված:

- Արդի խնդիրների քննարկման դատ չեկան Սփյուռքի գրողներ մասամբ, Ձեր ելույթն, իհարկե, բացառություններից է:

- Վերադառնություններ ունեմ Ձեր ըսածին, ընդհանրապես՝ հմուտ մարդիկ են ասղարեղի, եւ մասնավոր գրողների միության նախագահի եւ Պետրոս Դե-

անդատս ու անաղաղով է դարձել գրականության ստեղծման համար, հայության կենսոնացումն այժմ Հյուսիսային Ամերիկայի՝ «անդիմազիծ եւ իհարեն գրեթե անզատ խառնարանում» հայերին ավելի քան իրենց կեցույթամբ, բիզնեսով, վայելիներով զբաղվելուն է տանում, որոնք հաճախ անհաղորդ են հայ գրականությանն ու հայերեն ստեղծվող գրին: Չնայած ընթերցողի զգալի չզրույցային՝ ղեկավարն դեռ կտրվի մեկնասների օժանդակությամբ, ըստ Ս. Վահագնի, «ավելի սեղմ է արձակագիրներու դարագան»:

Հիշելով Հակոբ Կարաղեմցի եւ Նուբար Աւիկյանի՝ ամերիկյան կյանքի տարադարձ առաջին անգամ հայ գրականության մեջ դասկերող արձակի մասին՝ Ս. Վահագնը ասում է. «Բացարձակօրէն նորեր ամերիկածին եւ հայագիր գրողներ չեկան հետզհետե՛ մուսացող մեր ութսունամեայ յանեցողներու տարերը խտացնելու»: Նրա այս մտադրությունը վերաբերում է ամերիկայի վարժարաններում արձակական փոփոխությունների հրամայականին, որոնք հարկ է որ առաջվա ղեկ վերածվեն հայերեն լեզվի ու մշակութային դարբնոցների, որտեղից միտ գրական սերունդ էր դուրս գալիս, իսկ այսօր այդ գործընթացը խամրել է եւ ամերիկահայ գաղթօջախներում, եւ ողջ Սփյուռքում:

Գրական մամուլի անունից հանդես եկող լիբանանյան «Կամար» գրական

Բոլորին սիրելի «Նամակագիր» Արմեն Յարութիւնեանը՝ ի պատուի

Լիբանանահայ երջանակներուն ծանօթ անուն է Արմեն Յարութիւնեանը: Ազգային կեանքի, հայութեան եւ Հայաստանի խնդիրներով աղորդ դարձնող Արմենը ոչ միայն գրողներու եւ գրական երջանակի վստահելի բարեկամն է, այլ նաեւ գաղութի մեծ ու փոքր խնդիրներուն մասին արձագանգող անհաղ:

Անցնող տարիներուն Յարութիւնեան իր աշխատակցութիւնը բերաւ լիբանանահայ մամուլին: Անոր համար սիրելի տեղ էր ՌԱԿ Լիբանանի օրգան «Չարթօն»-ը, ուր երկար տարիներ նամակներ ստղարեց եւ բարձրաձայնեց հայութիւնը եւ գաղութը յուզող խնդիրներու մասին:

Արմեն Յարութիւնեան Լիբանանի մեջ ԳԳ դեպտան՝ որն. Սամուէլ Սկրչեանի հետ

Երջան մը տեղ դարձնող Արմենի նամակները «անհետացան»՝ «Չարթօն»-էն: Իմացանք նաեւ, թե որոշ նամակի մը մերժումէն տեղ ան որոշած է «լուռ մնալ»:

Պարուն Յարութիւնեանի նամակները անելի ու սկսան հրատարակուիլ՝ ՍԴԳԿ օրգան «Արարատ» օրաթերթին մեջ, ուր նույնպէս երջան մը տեղ տղն ձակասագրի կրկնութեամբ որն. Յարութիւնեան անգամ մը եւս «կը լռէ» ու այս անգամ անոր գրութիւնները լույսին կը տրուին «Ազդակ»-ի (Պէյրութի ԳԳ օրգան) մեջ:

Կը յիշեմ նաեւ, որ անելի ու անոր արդէն հռչակաւոր դարձած նամակները տղուցան «Նայիրի»-ին, «Արծի»-ին, «Խոսնակ»-ին եւ այլ դարբերակներու մեջ:

Իր նամակագրութիւններու կողմին դարձնող Արմենը մշակական ներկայութիւն է գաղութի մեջ տեղի ունեցող ձեռնարկներուն, ուր ոչ միայն «լսողաց» ներկայութիւն մըն, այլ նաեւ աշխարհ մասնակից տեղի ունեցող քննարկումներուն:

Օրեր առաջ տեղեկացաւ, որ ԳԳ Սամաթաի Սերժ Սարգսեանի հրամանով «Սովսետսկայա» մեջալը շնորհուած է որն. Արմենին: Մէկու մը՝ որուն համար հայութիւնն ու Հայաստանը անմտեայ աղորումի, անմտեայ ղեկավարի եւ անմտեայ մտադրութեան գլխատու առանցք են:

Մեր ժողովուրդը հարուստ է անուանի բարերարներով: Գրիչի ու դժուրեւեան բարերարներ, միութիւններու եւ բարեխնամ մարմիններու օգնական բարերարներ, եկեղեցիի եւ ազգային հիմնարկներու «լուսաձաձանջ» բարերարներ եւ այլ նուիրեալներ, որոնք սարքեր աղթներով մեր ժողովուրդի ղեկներուն համար իրենց տակը լայն կը բանան:

Վստահաբար մեր ժողովուրդն ալ ղեկն ունի այսօրիս «հերոսներ» ու, որոնք իրենց արդար քրտնի բաժինը սիրալոյսով կը նուիրեն ազգին, հայրենիքին ու եկեղեցիին:

Այս բոլորէն անդին, սակայն, դարձնող Արմենը այլ նուիրածութիւն ունեցող բարերար է:

Ոչ անունի, ոչ երեսնալու եւ ոչ ալ սրահներու առաջին շարքերը գրատող անձնատուութիւն է ան: Անոր արարներն ու «նամակներ»-ն ալ կը բխին հաւաքական կեանքին մեջ դրական զննահատելու ու առկալ յոռի երեսնութեան քննարկութիւնը նախանձախնդրութիւնէն:

Ու ասոր համար ալ դարձնող Արմենին նման «խոնարհ հերոսներ»-ը շատ յաճախ կը դառնան թիրախ սուր քննադատութիւններու:

Սակայն կը շարունակեն մնալ անդրդուելի, հաւատարմ, որ օր մը, տեղ մը, դառն մը բան մը դիտարկ փոխուի ու հայութեան եւ Հայաստանի հարցերը փչ մը դիտարկուին ու մեղմանան: Տասնեակ հասրներու մեկնաս դարձնող Արմենը, որ իր անսակարկ նուիրածութեամբ եւ լիառատ բարութեամբ օրինակ է մեզի համար, այսօր արժանիօրէն ի դասուի է:

Ու վստահ եմ, ի դասուի է ոչ թէ լուսանկարներու եւ այդ մասին խօսիլ տղու համար, այլ որովհետեւ ան արժանի է մեր բոլորի լաւ խօսին ու սիրոյն:

Վերջին խօսք. վաղը յանկարծ չզարմանալ, եթէ նույնիմն դարձնող Արմեն Յարութիւնեանը իր նամակներէն մէկու ձամբով քննադատելու էլէ մեզալ սագած ըլլալու փաստը:

Ան դրական քննադատութիւն ընելու վարդեան է ու կը կանախ, ու միայն շնորհի քննադատութեան ձամբով է որ մեմ միասնաբար կրնանք մտեմալ իտղալական հաւաքականութիւն մը ըլլալու երազին: ՄԱԾՈՒ ԿՐԵԼԵ

ՏՈՍՍ

Իրենց առաքելութիւնը կամրջուածը կամրջելն է եղեր...

Պէլյուքի «Չարթօն» օրաթերթի 30.09.17 թիվին մէջ այլեւ առանց զարմանալու կարողացի «Հայաստան-Արցախ-Սփյուռք Անբաժանելի Երրորդութիւնը Կամրջելը ՌԱԿ-ի Առաքելութիւնն է» վերնագրով «մանլոյ հաղորդագրութիւն» մը, որ հերթական անգամ անչցուց զիս: Գրողը ռամկավար մըն է, տղոքը՝ ռամկավար թերթ մը (այն ալ ինչդիպի՞ թերթ), կարգացողները՝ ռամկավարներ, թերեւս նաեւ ոչ ռամկավարներ, որոնք յիշի հրճուի կամ սխրիս ի յետ փառաբանական եւ ազգային այն անգրագիտութեան, որ կը մարմնաւորուի վերոյիշեալ վերնագրին սակ ծուարած, սեղանի մը շուրջ ինքնագոյ ժողովներով բոլորուած՝ խումբ մը մարդոցով, որոնք բնաւ գաղափար չունին, թէ ինչ կը լինեն եւ ինչ կը լինեն:

Չեմ ուզեր անգամ մը եւս խորանալ անոնց գրածին կամ գրել ուզածին, քանզի ոչ մէկ խորութիւն կայ ինչ եւ ոչ ալ ըսելիք: Մարդիկ դարձապէս ինքնացուցարարութեամբ են տարածուելու եւ գոհ են դարձապէս, շահ գոհ, որ իրենք կան եւ գոյութիւն ունին: Մարդիկ՝ որոնք կը ներկայանան որդէս ղեկավար, միջնորդ ոչ ղեկ ունին եւ ոչ ալ վարող: Մարտիկ միջնորդներն հասարակական կրթութիւնը կը ըսեն, թէ ձեռք առանց բովանդակութեան չի՛ կրնար գոյութիւն ունենալ, միջնորդ ահապահիկ ժխտումը այդ տեսութեան, որն է, թերթին առաջին էջին տղուած այդ խմբակարգին մէջ, որ կը փաստէ, թէ կրնայ՝ նաեւ ձեռք ըլլալ՝ առանց բովանդակութեան:

Յետեւաբար բնաւ յիշի չանդրադառնամ այդ «մանլոյ հաղորդագրութեան» անբովանդակ բովանդակութեան, նոյնիսկ «Հայաստան» եւ «Արցախ» հասկացութիւններու տարանջատման անոնց աղագային դիրքորոշման, որուն անդրադարձած են ինձնէ առաջ շատ ուրիշներ: Նոյնիսկ յիշի չանդրադառնամ «անբաժանելի երրորդութիւնը» իրարու հետ կամրջելու անոնց նկատման, որոնք կը յիշեցնեն Աւանակին յայտնի առաջը կամուրջը գետին ոչ թէ լայնիմ, այլ երկայնիմ կառուցելու «ճարտարապետական» նախաձեռնութեան մասին:

Սակայն ցաւով, «Չարթօն»-ի դարձապային՝ խոր ցաւով կ'ուզեմ մասնաճեղքել այդ գրութեան ուղղագրական՝ իմ նշանած սխալները, ուրիշներուն թող լով կէտարականներն ու շարժապետները:

- Միացուցումը՝ ըստ երեւոյթին նկատի ունի ցուցերուն ձուլումը,
- Մնացորդածին՝ երեւի նկատի ունի մնացորդացէն ծնած սերունդը,
- Կը չգանան՝ բառարանին մէջ չգտնուող բառի մը ժխտականը,
- Որդէս աստուծո՞ւ աստուծաբոններու մուրճին արժանի գլուխ,
- Նորացող՝ հարուածէն ետք ուղեղին մուրացումը նկարագրող
- Լօզունք՝ կարգախօս՝ հայերէն չգիտցողներուն համար,
- Ականջալուր՝ այս մարդուն ականջները միտք լուր կը մնան, որդէսի լուր չլսէ:

Այս առիթով կ'ուզեմ ուրախացնել հնազանդ-դաս-մարտնէրը անբողջ աշխարհի: Արդարեւ, հայկական ասանդակական կուսակցութիւններէն մէկը, ըստ այդ «մանլոյ հաղորդագրութեան», հիմնուած է եղեր յամի Տեառն 2-րդ դարու վերջերը՝ 192 թուականին: Եւ այդ կուսակցութիւնը (նկատի ունի ՌԱԿ-ը) 19 դար ասանդակական թափառելէ ետք, վերջապէս գտած է ծուարելու վայր մը Մայր հայրենիքին մէջ, աւելի ճշգրիտ՝ մայրաքաղաք Երեւանի Ամիրեան փողոցին թիւ 21-ին, իսկ ալ՝ աւելի ճշգրիտ՝ վերոյիշեալ սխալներուն տեղ եւ սիրական ու սեփականատէր Սեւակ Հաճի Հակոբեանի «Կադմոս Փրոյեկտ» ՍՊԸ-ի (Cadmus Project LLC) գրասենեակին մէջ, որդէս «ՌԱԿ ներկայացուցչութեան» կեդրոնատեղի:

Հայաստանի մէջ շատ տարածուած է «գրական կուսակցութիւն» արտայայտութիւնը, որ կը վերաբերի իշխանութիւններուն հիւն-հնազանդ կազմակերպութիւններուն: Ահապահիկ «գրական» նոր կուսակցութիւնն է մը, բայց ոչ իշխանութիւններու, այլ՝ Հաճի Սեւակի գրականի:

Սորվեցէք, ո՞վ բոլոր անգրագետներ եւ անոնց հովանաւոր կիսագրագետներ, թէ ինչը ինչդիպել եւ ինչով դէպք է «կամրջել» այսուիտեան:

Յ.ԱՌԵՏԵՐԵԱՆ

ԳՈՐԾԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

Մոսկվայում «Ազգ»-ի հասուկ թղթակից

Հայաստան-Սփյուռք 6-րդ համահայկական համաժողովի մեծագոյնի միջոցառումներից մեկի ժամանակ հայաստանցիները հերթական ելույթ ունեցողի անուն-ազգանունը՝ Եղիա Ասատրյան: Համարձակ ֆայլերով ամբիոնին մոտեցավ լսարանին դեռեւս անծանոթ մի երիտասարդ: Դահլիճի առաջին շարքում նստած էր նաեւ ՀՀ վարչապետ Կարեն Կարապետյանը: Եվ այն, ինչ կասարվեց ֆիչանց՝ վեր էր բոլոր սղախակներին: Երիտասարդի ելույթը անզերեւ էր, խոսում էր բանավոր: Թեման տարողունակ էր՝ ֆաղափականություն, գործարարություն, ներդրումներ, Հայաստան երկրի օգնության ձեռք մեկնելու ուղիներ: Եվ այդ ամենը նա արտաբերում էր կոնկրետ օրինակներով, խոսում էր ինքնավստահ տոնով եւ մի առանձնակի ներշնչմամբ: Դահլիճը համակ ուշադրություն էր անձանդույթ լսում էր երիտասարդին, եւ ներկայների դեմքերին նկատելի էին զարմանքն ու հիացմունքը, մանավանդ, երբ ֆիչանց նա ցույց տվեց

վելու: Անգլիայում ուսումնառությունը ավարտելուց հետո սեղափոխվել է Ռուսաստան: Անսահման սիրում է ձանձուրդել, իր համար նոր աշխարհներ հայտնագործել, ամենասարբեր իմացություններ ձեռք բերել, կասարելագործել եւ հարստացնել գիտելիքները: Չի սիրում ակունքներ հաճախելը, ակունքային միադարձ կյանքն ու լքացածությունը: Կողմնակից է առողջ աղբյուրներին, որը ժառանգել է ընտանիքից եւ հասկապէս հորից, սիրած մարզածելու բոսն է, որով ակտիվ զբաղվում է...

Եղիա Ասատրյան. ճառագող աստղ, ում նմանների կարիքը հայրենիքը աս է զգում

Նաեւ իսպառն էր նուսերն լեզուներին փայլուն սիրադեմերը իր գիտելիքները եւ համարաչափ իսպառնու ելույթը սկսեց թարգմանել ռուսերէն...

Ո՞վ էր արդյոք այդ կիրք, գրագետ եւ վերին ասիճանի դասարարական հոգեւոր...

... Հայրենի է, որ հայերը հասակակից են աշխարհի հնագույն մի շարք ժողովուրդների, որոնցից շատերը հեռացել են դասնության թատերաբեմից եւ նրանց մասին մենք իմանում ենք միայն դասագրքերից, թանգրանցներից կամ դասական գրական հուշարձաններից: Մեր մասինչների թողած աղբյուրներից նաեւ սեղեկանում ենք, որ մեր ազգի աստղ էր նաեւ նվիրյալներ սկսել ժամանակի աշխարհի հայրենի կրթությանը հիմնավոր կրթություն ստանալուց հետո վերադարձել ու երեւել գործերով շնորհից եւ հայրենիքի: Ահա օրերս, նշված ելույթը լսելուց հետո, հենց այս մտորումները ինձ դառնեցին, երբ ծանոթացա ռուսաստանագրական 24-ամյա Եղիա Ասատրյանի գործունեությանը: Երիտասարդը արտասահմանում փայլուն կրթություն է ստացել, ազատ սիրադեմ է 5 լեզուների, ներկայումս աշխատում է մոսկովյան հայրենի ընկերություններից մեկում, ղեկավարում է բարեգործական հիմնադրամ: Կարող երբեմն նրան տանում է ծննդավայր՝ Էջմիածին, որտեղ առնչվում է հարազատ մարդկանց եւ իր սիրելի համալսարաններից հետ: Եվ ով գիտի, զուրկ է հենց Եղիա Ասատրյանն է Հայաստանի վարչապետ Կարեն Կարապետյանի երազած «դասարարական» երիտասարդներից մեկը, ով վերադառնալով հայրենիք՝ իր գիտելիքներով, եռանդով եւ տանայական ֆարսածության դասնեները ձեռնարկում աներեւ զանկությունը ու նպաստակալացությամբ դէպք նաեւ ընկալում ու հզորացնում: Եվ ինչ լավ էր, որ վարչապետը ներկա էր շնորհակալ եւ բանիմաց երիտասարդի ելույթին: Այո, մեր երկրին այսօր հենց Եղիայի նման կիրք, գրագետ, ժամանակակից մտածողության տէր իրադէս ՏԵՐ-եր են անհրաժեշտ, քանզի բոլորիս երազանքն է, որ մեր Հայրենիքը լինի ավելի արդար, ավելի զարգացած, ավելի հարուստ եւ ավելի աղաքի:

Եղիան սովորել է Հոռոմի Զեմբրիցի անգլիական դպրոցում, ավարտելուց հետո սեղափոխվել է Անգլիա՝ ուսումը շարունակելու եւ կասարելագործելու: Անգլիայում ուսումնառությունը ավարտելուց հետո սեղափոխվել է Ռուսաստան: Անսահման սիրում է ձանձուրդել, իր համար նոր աշխարհներ հայտնագործել, ամենասարբեր իմացություններ ձեռք բերել, կասարելագործել եւ հարստացնել գիտելիքները: Չի սիրում ակունքներ հաճախելը, ակունքային միադարձ կյանքն ու լքացածությունը: Կողմնակից է առողջ աղբյուրներին, որը ժառանգել է ընտանիքից եւ հասկապէս հորից, սիրած մարզածելու բոսն է, որով ակտիվ զբաղվում է...

Այս ամենից հետո, կարծում եմ, այլեւս հնարավոր չէ «թափանցել» իրականությունը եւ չբացել փակագծերը, ինչը, համոզված եմ, ավելի կընդգծի ու կառնանցանցի Եղիայի վառ կերպարը՝ մեկ անգամ եւս փաստելով մեր այս հին մոլորակում հազարավոր տարիներով հաստատված իմաստությունը, որ դարձնում էր ձեռք հեռու չի ընկնում... Իսկ ԾԱՌԸ, սկսելով դեռիմում՝ հայրը, չափազանց հարգված, ճանաչված եւ մեծ անուն ու համբավ վայելող անձնավորություն է՝ իր աշխատասիրությամբ, գործարարությամբ եւ բարեգործական ձեռնարկումներով չափազանց բնախնդիր իսպառնների ամենալայն շրջանակների հարգանքին եւ համակրանքին արժանացած Արթուր Ասատրյանը, կամ ինչդիպել լրացմանը՝ նաեւ Դոն Պիդոն:

Հայաստան-Սփյուռք 6-րդ համահայկական համաժողովին հրավիրված էին նաեւ հայրը եւ որդին, ովքեր հովանավորել էին միջոցառման դասվորակներին եւ հյուրերին մեծ բավակալություն դասնառած մեծագոյնից մեկը: Արթուր Ասատրյանը իր հիմունք է որդու շնորհներով, Եղիան հղափայտում է հոր աշխատասիրությամբ եւ նպաստակալացությամբ: Եվ այլ կերպ էլ հնարավոր չէ: Նաեւ այսդիպել զավակներով է Հայրենիքը հզոր...

Հարկ է նշել, որ ներկայումս Իսպախիայում բնակվող Արթուր Ասատրյանի հիմնական թիվները կենտրոնացված է Ռուսաստանում եւ արտասահմանյան այլ երկրներում: Ընկերության կենտրոնական գրասենյակը Մոսկվայում է: Կարեւորագույն խնդիրն է առաջնային դիրք գրավել շնորհաբարական շուկայում, հասարակական սղախարման ոլորտում եւ ներդրումների գործում: Կազմակերպության ցանցը բազմազան է. ներառում է շնորհաբարական, արտարդյուն, հասարակական անդամներին սղախարկում, առեւտրի եւ ժամանցի կենտրոնների հիմնում: Ընկերությանն է դասնանում նաեւ հասարակական սննդի ամենախոշոր ցանցերից մեկը, որն ունի փոփոխ կրթականից ցանց Մոսկվայի ամբողջ տարածքում: Ընկերությունը նաեւ Մոսկվայի եւ Մոսկվայի մարզի բարեկարգման ու շնորհաբարական ծրագրերի խոշոր ներդրողներից է: Ընկերության գործունեությունը բավակալին մեծ ճանաչման է արժանացել եւ մե-

տաղես խախտուվել Մոսկվայի իշխանությունների կողմից: Ահա, Եղիա Ասատրյանն այսօր Ռուսաստանում ղեկավարում է հորը դասնանող խոշոր ընկերության մեջ մտնող թիվներների որոակի մասը եւ միաժամանակ «Արթուր Ասատրյան» բարեգործական հիմնադրամի նախագահն է:

Բարեգործական հիմնադրամը գործում է 2012 թվականից, եւ ստեղծման օրվանից ի վեր հանդես է եկել մարդասիրական բազմաթիվ համարձակ ձեռնարկումներով: Այդ ցանկում իր նշանակալից տեղն է զբաղում անչափ երիտասարդ, բայց արդեն իր հայրենիքի դասնություն մեջ մեծ ու անզնահատելի հեճ թողած անվանի մարդկանց հարգն ու դերը իմացող եւ զնահատող Եղիա Ասատրյանի առաջարկություն-խոստումը, որը կյանքի կոչվեց մեկ տարի առաջ, Ռուսաստանի Օրյոլ ֆաղափում: Օրյոլի Տանկիսների հրադարակում բացվել է մարշալ Հովհաննես Բաղրամյանի բրոնզե արձանը, որը երեք մետր բարձրություն ունի եւ արժեցել է 10 միլիոն ռուբլի:

- Ես լավ ուսումնասիրել եմ հայագի փառադանձ գրավար Հովհաննես Բաղրամյանի

կյանքն ու գործը, Էջմիածին ֆաղափում մենք աղբյուր ենք հենց Մարշալի անունը կրող փողոցում, - ասում է Եղիան: - Եվ ահա գործողման մեկնելով Օրյոլ եւ լավ իմանալով ֆաղափի դասնությունը, աստ զարմացա, երբ տեսա, որ ֆաղափն ազատագրած գորահրամանատարի անունով ոչ փողոց կա, ոչ հուշաբար, ոչ հուշաաղաքակ եւ ոչ այլ հիշարման վայր...

Ահա, այդդիպել է հղացվել Մարշալ Բաղրամյանի հուշարմանը սեղադրելու զաղափարը, եւ Օրյոլի այս գրոսայգում հիմն գիմվորներն են, հրամանատարն ու իրենց լեզնդար սանկը...

Հուշարմանի ճարտարապետը Օրյոլի նահանգի այն ժամանակվա գլխավոր ճարտարապետ Կահագն Վերմիլյանն է: Արձանի բացման արարողությունից հետո նա լրագրողներին ասել է.

- Ինձ համար այս ամենում ամենա-հուզիչն ու զնահատելին մեր փառադանձ գրավարի հիշատակը հավերժացնող արձանի ստեղծման դասնությունն է եւ մանավանդ՝ անչափ երիտասարդ, տղամարդու խոսքը գործի վերածած Եղիա Ասատրյանի կերպարը: Նա միտներ առաջ եկավ, տեսավ, խոստումներ տվեց եւ զնաց: Բայց երեք չիեռացավ իր խոստումներից եւ ահա տեսեք, թէ ինչդիպել է վերադարձել...

Եղիա Ասատրյան. ճառագող աստղ եւ արդեն իսկ սիրելի անուն, ում նմանների կարիքը Հայրենիքը աս է զգում: Վերադարձե՛ք եւ շնորհակալ այս երկիրը...

Մերձավոր Արեւելքում հնարավոր է նոր դաշինք

Սաուդյան Արաբիայի թագավոր Բեն Աբդու Ազիզի Մոսկվա կատարած այցը կարելի է համարել դասձառով, որ դա սաուդյան դեկադարի առաջին այցելությունն էր թագավորության հիմնադրումից ի վեր, այլևս երկու մայրաքաղաքներում մի քանի միջազգային խնդիրների շուրջ համաձայնության ձեռքբերման, սնտեսական, ֆաղափարական և ռազմավարական լուրջ հարցերում հասկանալիություն մտցնելու, փաստորեն բոլոր ոլորտներում համագործակցության, ինչպես նաև Սիրիայի և Արևելյան Արևելքի հետ կապված համաձայնությունների դասձառով:

Ըստ որում, Սաուդյան Արաբիան, ինչպես էլ թուրքերը, սուրիական ղեկավարները և ավանդաբար համարվում է ԱՄՆ-ի դաշնակիցը: Հիմա Սաուդյան Արաբիան էլ թուրքերի դասձառնությունը սկսել են նայել Մոսկվայի կողմը՝ ընդունելով, որ նա Մերձավոր Արեւելքի վերադարձելու որոշում կարելու խաղաղը: «Մենք չենք կարող անստեղծ, որ Ռուսաստանը Մերձավոր Արեւելքում դարձել է կարևոր խաղացող, մասնավորապես Օբամայի դոկտրինայի շրջանում, որի դասձառով սարածաբանում ԱՄՆ-ի դերը փոքրացավ», ասում է սա-

ուդյան Arab News թերթի գլխավոր խմբագիրը:

Մոսկվայի հետ Անկարայի և Երևանի հարաբերությունները զարգանում են զրեթե համահման սցենարով ու ժամանակագրությամբ, բայց սարբեր սյուժեներով: Մինչև վերջերս Երևանի և Անկարայի հարաբերությունները զարգանում էին արագացված սեռերով, խորանում էր համագործակցությունը: Երկու ղեկավարները փորձում էին համատեղ դիրքորոշում մշակել սարածաբանի ռազմաֆաղափարական խնդիրների նկատմամբ, որոնք կապված են այստեղ նաև ԱՄՆ-ի, Եվրոմիության և Ռուսաստանի ներկայության հետ: Արաբական երկրների հետ թուրքերի կապերը վկայում էին, որ Անկարան Իրանի հավանությանը չի արժանանում ոչ Սիրիայի, ոչ էլ Իրանի հարցերում: Ըստ որում, Անկարա-Երևան կապերի զարգացման համար ռուսական գործընդունակությունը չունի: Իսկ այժմ ամեն ինչ կարող է փոխվել:

Բարենդաս դայաններ են ստեղծվում Թուրքիա-Սաուդյան Արաբիա-Ռուսաստան դաշինքի ձևավորման համար: Դա առաջին կայսրած է կողմերի ջանքերի գործադրման դասձառնականությունից, և ոչ միայն դրանից: Ինչպես գրում է քիսանական The Spectator թերթը, մինչև վերջերս Անկարան և Երևանը փորձում էին Դամասկոսում հաստատել սուրիական վարչակարգ, բուժել ստեղծել Թեհրանի և Բեյրութի միջև՝ այսպես կոչված ժառանգորդ խզելու նպատակով: Ներկայումս Թուրքիան և Իրանը ակտիվորեն մասնակցում են Սիրիայում աղաձայնականացման գործերի ստեղծմանը: Ինչ վերաբերում է Սաուդյան Արաբիային, նա մտադիր է հոկտեմբերի կեսերին անցկացնել սիրիական ընդդիմության համաժողով՝ փորձելով միավորել խմբակցությունները և վերստին ձեռնարկել ֆաղափարական դաշինքները: Նման մոտեցումը հնարավորություն է սալիս հա-

վասարակցել Երևանի և Թեհրանի հակասությունները, ըստ որում ոչ միայն սիրիական հարթակի վրա:

Այժմ, երբ Մերձավոր Արեւելքում փոխվում է ֆաղափարական և ռազմական դաշինքների կազմը և ի հայտ են գալիս նոր դաշինքներ, Սաուդյան Արաբիան, Մոսկվայի միջնորդությամբ կարող է մարտավարական դաշինքներ կնքել մերձավորարևելյան բոլոր խաղաղուղիների հետ, մասնավորապես Թուրքիայի և Իրանի հետ, որոնք արդեն իսկ համագործակցում են Քաթարի հարցում:

Պատճառով, Ֆրանս-ռուսական Օճեթթո վերլուծական կենտրոնի փոխնախագահ **Իգոր Դելանտի** կարծիքով, Մոսկվայի կողմից մերձեցնել Երևանի և Թեհրանի դիրքորոշումները՝ մի բան, որ չեն կարող անել ամերիկացիները: Դա մեծ մարտահրավեր է, բայց Մոսկվային արդեն հաջողվել է Թեհրանի համաձայնությունը ստանալ Երևանի հետ մեկտեղ մասնակցելու

OPEC+-ին, ինչը չէր հաջողվում անցյալում:

Միաժամանակ լուրեր են ղոսվում, թե ԱՄՆ նախագահ Դոնալդ Թրամփը մտադիր է հոկտեմբերի 15-ին չեղյալ հայտարարել Իրանի հետ կնքված միջուկային գործարքը: Ինչպես գրում է The Washington Post թերթը, Թրամփի մտածելակերպին ծանոթ մարդիկ կարծում են, թե նա չի հաստատի Թեհրանի կողմից միջուկային գործարքի դայանմանի կատարումը և կհայտարարի, թե սլայլ գործարքով ԱՄՆ-ի ստանձնած դասձառնությունները չեն համադաստատանում երկրի շահերին: Տվյալ ֆայլի նպատակը հասկանալի է՝ սարածաբանում ստեղծել ես մեկ ճգնաժամ: Մոտ ժամանակներս նախատեսված է սաուդյան թագավոր Սալմանի այցը Ամերիկա: Իսկ Մերձավոր Արեւելքում սկսվում է նոր մրցախաղ, և ոչ ոք չգիտե, թե ինչպիսի ավարտ կունենա մարտավարական դաշինքների ձեռնարկումը:

Պ.Ք.

Բերեջիկյանը հակադրվում է Հայոց եկեղեցուն...

Ավստրալիական «ABCOnline» առցանց լրատվամիջոցի թղթակից **Բերեջիկյան Գլենվիլը** ժողովրդական է, որ Նյու Սաութ Ուելզի (Ավստրալիա) նահանգապետ **Գլադիս Բերեջիկյանը** (Պերեժիկյան) հակադրվելով հայոց՝ իր էթնիկական եկեղեցուն հայտարարել է, որ «այո» է փլեարկելու համասեռականների անուանությունը թույլատրող փոսային հարցախոյզ-բանաձեւին, որն այժմ անցկացվում է Ավստրալիայում: Նրա կարծիքով դա «մարդու իրավունքների անհավասարաբարձրացում է»:

Նրա դիրքորոշումը հակասում է Հայ առաքելական եկեղեցու սկզբունքներին, որ դրանում սենում է հետազայում կրթական ծրագրերում նման առարկայի ընդգրկումը և ընթացակարգի ընթացակարգի ֆայլայումը: Չաթսվորդի հայկական եկեղեցին, որտեղ ժամանակին Բերեջիկյանի ծնողների անուանության արարողությունն էր տեղի ունեցել, իր «Ֆեյսբուքում» զգուցացրել է հավասարակշռություն, որ իրենց հավասար «վստմանով է», որ անուանության վերասահմանումը նոր ազատությունների դուռ է բացելու «անմարդի դարձնելով ծնողների դայարն ընդդեմ հետաձայնների»:

Հարցախոյզի վերջնական արդյունքները կհրատարակվեն նոյեմբերին:

Թուրքիայի լրատվական հեռուստալիները հաղորդում են, որ Անկարան ռազմական գործողություն է սկսել Սիրիայի հյուսիսում զսնվող Իդլիբ նահանգում: Նախագահ Երդողանը հայտարարել է, որ իր երկիրը գործում է Ռուսաստանի հետ համատեղ, որի ռազմաօդային ընթացակարգում են ցույց տալիս օդից, իսկ թուրքական զինված ուժերը գործում են իրենց սարածից: Նա ավելացրել է, որ Անկարան թույլ չի տա նոր ղեկավարների ստեղծում իր սահմանների մոտակայքում, անուան, նկատի ունենալով Քրդսանը:

Ավելի վաղ՝ սեպտեմբերի 15-ին, Ռուսաստանը, Իրանը և Թուրքիան դայանավորվել էին ստեղծել համատեղ կորդինացիոն կենտրոն և սիրիական Իդլիբ նահանգում անվտանգության աղաձայնական զորակազմ: Դա Սիրիայի փաստորեն միակ նահանգն է, որը դեռևս արմատականների վերահսկողության տակ է: Այժմ վերահսկողության ուժերի խնդիրը Սիրիայի կառավարական բանակի և ընդդիմության ուժերի ռազմական բախումների կանխումն է ինչպես Իդլիբ նահանգում, այնպես էլ հարևան նահանգների որոշակի շրջաններում:

Գրեթե բոլոր թուրք փորձագետները ուժադրություն են դարձնում հետեյալ հանգամանին: Անկարան ռազմական գործողություններ սկսեց լուր այն բանից հետո, երբ Թուրքիա այցելեց ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը, իսկ Թուրքիայի նախագահ Երդողանը Թեհրանում բանակցեց Իրանի նախագահ Ռուհանիի հետ: Ռազմական փորձագետների գնահատմամբ,

Պուտինը չդավաճանեց Ասադին և Երդողանին էլ չի դավաճանի

Անկարան մտադիր է սկզբնական փուլում սահմանից հեռացնել «Ան-Նուսրա» ճակատի գործադիրներին՝ չձեռնարկելով լայնածավալ հարձակողական գործողություններ: «Մեր նպատակը ռազմական բախումների կանխումն է: Մենք նաև ուզում ենք օժանդակել ֆաղափարական գործընթացին», հայտարարել է Թուրքիայի արտգործնախարար **Մեվլութ Չավուսօղլուն**:

Յեսարբրական է ԱՄՆ-ի արձագանքը ՆԱՏՕ-ի անդամ Թուրքիայի և Ռուսաստանի ռազմական համագործակցությանը: ԱՄՆ ռազմական գերասեսչության ներկայացուցիչ **Էրիկ Պահոնը** հայտարարեց, որ Վաշինգտոնը հավանություն է տալիս Անկարայի հակաառաջնական դայարին, ինչպես նաև ղեկավար սահմանների դասձայնությունն ուղղված ֆայլերին: Նա նաև նշեց, որ Սիրիայի հյուսիս-արևմուտքը հեռակես է դարձել Ալ-Նախիդայի գործադիրների համար, որոնց գործողությունները վստմա են ներկայացնում ամբողջ սարածաբանի համար: Պահոնը

կան այցագրերի սրամարումը իր բոլոր ներկայացուցչություններում:

Այս կաղապարությամբ, թուրք հայտնի ֆաղափարց **Հուսեյն Գյուլուրչեն** Beyaz TV հեռուստալիին սված հարցազուրցում հայտարարեց, որ Թուրքիան Մերձավոր Արեւելքում սկսեց հաջողությունների հասնել այն բանից հետո, երբ սիրիական ուղղությամբ դաշինք կնքեց Ռուսաստանի և Իրանի հետ և երբ ԱՄՆ-ը խաղից դուրս բերվեց դիվանագիտական, ռազմական և ֆաղափարական առումներով: Ըստ որում, նշվում է, որ «տեղի ունեցող երեւոյթները Թուրքիա-ԱՄՆ հարաբերություններում առկա մեծ սարածայնությունների դրեւորումներ են»: Թուրքերը մինչև վերջերս մասնակցել են ՆԱՏՕ-ի գործողություններին Աֆղանստանում, Բալկաններում, Սիրիայում և Լիբիայում, իսկ հիմա «արեւմտյան դասնակիցները կարծես թե լքել են Անկարային», որը սիմվոլիկ է ռազմաֆաղափարական դաշինք կնքել ռուսների հետ: Մյուս կողմից, ինչպես է արեւմուտքի փորձագետների կարծիքը, որի համաձայն Թուրքիան երբեք չի եղել ՆԱՏՕ-ի այն դասնակիցը, որի վրա հնարավոր կլինեց հեռվել 100 տկոսով, և նույնիսկ «Իսլամական ղեկավարներ» դեմ մղվող դայարի սկզբնական փուլում կասկածներ էր հարուցում: Ամեն դեպքում նախագահ Երդողանը որոշեց ֆաղափարական գործիչ հետզհետե ավելի մեծ հեղինակություն է ձեռք բերում: Վերլուծաբան **Բուկուր Բաբուրի** կարծիքով, Պուտինը չդավաճանեց Ասադին և Երդողանին էլ չի դավաճանի:

Պ.Ք.

Երեւանի կոնյակի գործարանի նոր արտադրանքը՝ ARARATSingleCask, որը, սակայն, կոնյակ չէ...

Երեւանի կոնյակի գործարանը (ԵԿԳ) ներկայացրեց իր նոր արտադրանքը՝ ARARATSingleCask-ը: ԵԿԳ Բերդ մասնաճյուղում խաղողի մթերման գործընթացին ծանոթացնելու նպատակով օրերս կազմակերպված լրագրողական ԵՐԶԱՅԻ Ժամանակ, մասնաճյուղի բորման արտադրամասում էլ ժողովուրդը ARARATSingleCask-ի ճանաչմանը: 57 տոկոս բնորոշում է փափուկ համ ունեցող այս խմիչքը, սակայն, ինչպես թարմացրեց, կոնյակի արտադրման արդյունք է կոնյակ չէ, այլ նոր խմիչք՝ որոշակի սակառուներից ընտրված որեմիում դասի սոյան: Այն, ըստ Երեւանի կոնյակի գործարանի արտադրության մասնաճյուղի ղեկավարի, այնքան կատարյալ է, որ արժանի է մաքուր ժամկետ վայելելու:

Նախօրեին Երեւանի կոնյակի գործարանի բացառիկ արտադրանքը՝ «ARARAT Մեկ Տակառից» (ARARAT Single Cask), թողարկված է սահմանափակ քանակությամբ և համարակալված շտեմբլով: Ստեղծագործական որոշումների արդյունքում ստեղծված նոր խմիչքը թատառակված է բացառապես Երե-

ւանի կոնյակի գործարանի որեմիում դասի սոյաններից՝ ստացված է հնացված Հայաստանի Տավուշի մարզի խաղողից՝ յուրահատուկ կլիմայական թայմաներում: Կրկնակի թորման միասնական գործընթացը էլ հնացումը մեկ սակառու առանց հետագա կուրաժավորման, SingleCask-ը դարձնում

են ԵՐԶԱՅԻ բնակլիմայական առանձնահատկությունների առավել ամբողջական էլ բնածին արտադրումը: Մառամուն ստեղծված հասուկ թայմաները հնացումը դարձնում են առավել մեղմ և աղախովում են սոյանների անկրկնելի մրրությունը ու բազմերանգությունը: ARARAT Single Cask-ը ԱՐԱՐԱՏ ժամանակում միակ արտադրանքն է, որը ԵՐԶԱՅԻ-ում է ցրով մշակման էլ ֆիլտրման փուլը, ինչը թույլ է տալիս դառնալ համալին մոսամերը և բույրի երանգները՝ միաժամանակ ընդգծելով խմիչքի իսկությունը: Այս խմիչքն առանձնանում է յուրօրինակ երանգով, որը փորձագիտական հանձնաժողովն անվանել է «հայկական առանալին մայրամուտի գույն»:

Կոնյակագործության ողջ թատարական ընթացքում հայ վարդերները երբեք չեն վարանել ընդլայնել կոնյակագործության սահմանները, հանդես գալով

նորարար լուծումներով: Այդպես, մախրո դարակազմին Մլրշիչ Մուսինյանը ստեղծում է առաջին ժամանակակից հայկական կոնյակը՝ սկզբնավորելով հայկական կոնյակների փառաշեղ աղաքան: Մի ֆանի սասանյակ անց՝ 20-րդ դարի կեսերին, հայկական կոնյակագործության վարդես Մարգար Սեդրակյանը հեղափոխական միջ է առաջարկում, որը կայանում էր թորած ջուրը «կենդանի ջուրով» փոխարինելու մեջ: Ժամանակին նորարարական այս գաղափարն արդյունքում դարձավ հայկական կոնյակագործության ոսկե օրենքը: ARARAT Single Cask-ը ԱՐԱՐԱՏ-ի նորարարությունների ներդաշնակ շարունակությունն է հասընթից գնահատողների համար, որը փոխաբերականորեն կարելի անվանել «Մեկ վրձնահարկածի կսավ»՝ կատարված սակառից գավաթ ամենակարճ ճանադարիի ժեխնիկայով:

Ա.Մ.

ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ը ներկայացրել է ժեխնոլոգիական կենսրոնը՝ փոքրերի նորաբաց «Cityzen» ֆալաֆում

Հոկտեմբերի 6-ին «Play City»-ում ժեխ ունեցավ մասնագիտությունների մանկական «Cityzen» ֆալաֆի բացումը, որտեղ, այլ մասնագիտությունների շարքում, ներկայացված է նաեւ հեռահաղորդակցության ոլորտը՝ ի դեմս Հայաստանում այդ ոլորտի առաջատար ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի: Ընկերության ժեխնոլոգիական կենսրոնը նախատեսված է 4 արտակարգ բարձր երեխաների համար:

յացված է ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի ժեխնոլոգիական կենսրոնում: Այստեղ երեխաները կարող են ծանոթանալ հեռահաղորդակցության հիմունքներին, թատարությանը, բջջային կադի աշխատանքի սկզբունքներին և կիմանման, թե ինչով է, օրինակ՝ 3G ցանցը արտաբերվում 4G ցանցից: Նախաձեռնությունը կարելի է վաղ արիֆից երեխաների մոտ արթն մասնագիտությունների մասին թատարացում ձեւավորելու առումով», - ասել է ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի գլխավոր մոտերն Ռալֆ Յիլկյանը:

«Cityzen»-ն իրական ֆալաֆի փոքր մոդել է՝ իր եմբակառուցվածքներով, օրենքներով և հասարակություններով: Այն անվանագ, կրթական և խաղային միջավայր է, որտեղ երեխաները կարող են ստանալ նոր գիտելիքներ, փորձ, վառ ժողովուրդություններ և զարգացնել ինտուիտիւն ստեղծագործելու հմտություններ:

ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի ժեխնոլոգիական կենսրոնում երեխաները՝ ինտերակտիվ և թատարացված թատարումունների միջոցով կծանոթանան ժամանակակից ժեխնոլոգիաներին և գիտելիքներ կատարան հեռահաղորդակցության ոլորտի վերաբերյալ, ինչպես նաեւ ավելի լայն թատարացում կկազմեն, թե ինչպես է գործում անլար հաղորդակցությունը: Հասուկ խաղային մոդելի շարքում երեխաները կդարձան, թե ինչպես կարելի է 3G ցանցից անցում կատարել դեղի 4G ցանց, որդեսգի երկրի բնակիչներին և սոյասարահան սոյասող ծնողներն աղախովելեն գերարագ ինտերնետ կադի:

«Հեռահաղորդակցության և ժեխնոլոգիական ժեխնոլոգիաների ոլորտը «Cityzen»-ում ներկա-

«Cityzen»-ում բացված՝ ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի ժեխնոլոգիական կենսրոնում երեխաների համար նախատեսված թատարումունները կանցնեն վեց ուղղություններով՝ բջջային ժեխնոլոգիաներ, համացանցի հիմունքներ, ցանցերի աշխատանք, համացանցային անվանագություն, ռոբոտաշինություն և շարժական սարավորումներ:

ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ. «Samsung Galaxy Note 8»-ի գնորդները կստանան գեղեցիկ հեռախոսահամար՝ անվճար

ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ը ժեղեկացում է, որ իր սոյասարկման կենսրոններում առաջարկվող բջջային սարերի հարուստ ժեխնոլոգիան մոտ մեկ ամիս առաջ համարվել է ս մեկ նորությով՝ հարմարվել ու նրա կալ «Samsung Galaxy Note 8» սմարթֆոնով: Այժմ՝ այս նորարարական սմարթֆոնի գնորդներին նա սոյասարկում է հաճելի անանկալ:

Այդպես՝ ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի սոյասարկման կենսրոններում «Samsung Galaxy Note 8» սմարթֆոն գնելու դեղում կսրամարդի գեղեցիկ («ոսկե») հեռախոսահամար՝ անվճար: Մանրամասն ժեղեկություններ ստանալու համար կարելի է օգսվել www.mts.am կայքից, զանգահարել 111 անվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել մեզ հետ «111 օնլայն» թորայի միջոցով, կան այցելել մեր

սոյասարկման կենսրոններից ու մեկը: Մեր նորություններին մեատար ծանոթ լինելու համար միացե՛ք մեզ Ֆեյսբուքում՝ <https://www.facebook.com/MTSArmenia/>

ՇՆՈՐՀԱՎԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱԻՆ նախարարության փրկարարներին (Ճգնաժամային կառավարման կենսրոնի թեժ գիծ՝ 1-08)՝ արագ արձագանքելու համար ֆալաֆացու խնդրանքին՝ ժեղափոխել փողոցում անողոքաբար սոյանված շան դին:

ԱՏԱՍՆԱԿՐՈՒՅԺՆ...ՆՈՐԵՆ
 Չավեշտ 3 գործողությամբ
Ըստ Հակոբ Պարոնյանի ԱՏԱՍՆԱԿՐՈՒՅԺ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ կատակերգության
 Դրամատուրգիական նոր տարբերակ և բեմադրություն՝
ԺԻՐԱՅԻ ԲԱԲԱՉԱՆ
 բեմանկարիչ՝
ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՌԻԵՂ-ՀՈԿՅԱԼՆԻՍՅԱՆ
 գգեստավորում՝
ՄԱՐԻ ԲԱՐՅԱՆ
 Երաժշտությունը քաղված՝
Չարլզ Չապլինի ֆիլմերից
 Գինու երգ՝
Ռոբերտ Ամիրխանյան
 Հատուկ շնորհակալություն **Սիլվա Պետյան-Մինասյանին**
դերերում՝ Սամվել Թոփալյան, Վահագն Գասպարյան, Աստղիկ Աբաջյան, Աննա Չաքարյան, Վալենտինա Զուլիկյան, Գեորգի Հովակիմյան, Լեւոն Ղազարյան, Ալլա Սահակյան, Պողոս Գույումջյան

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14 ԺԱՄԸ 19-ԻՆ
ՀԵՆՐԻԿ ՄԱԼՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
malyan.theatre@gmail.com

Տոմարկղը աշխատում է երկ-ուրբ. հետեյալ ժամերին՝ 11:00-15:00, ներկայացման օրերին 12:00 - 19:00

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԸ
 Հրատարակության ԻԳ արի
 Հիմնադիր և հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐ» ՄՊԸ
 Երեւան 0010, Հանրապետության 47
 e-mail: azg@azg.am, azg2@arminco.com
www.azg.am
 Գլխավոր խմբագիր
 ՅԱԿՈԲ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ հեռ. 060 271117
 Հավակառու (գովադ) հեռ. 582960,
 060 271112
 Լրագրողների սենեակ հեռ. 060 271118
 Համակարգ. ծառայություն հեռ. 060 271115
Շտաբայ լրահատ ծառայություն
 հեռ. 060 271114, 010 529353
 Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» քերթի
 Նիւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձնում:
 Գ. ստով յորդանները գովադային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությանը թատարանաթուղան չի կրում:
 «AZG» Weekly
 Editor-in-chief
 H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010